

ԱՐԵՒԵԼՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ : — ԹԻՒ Գ.

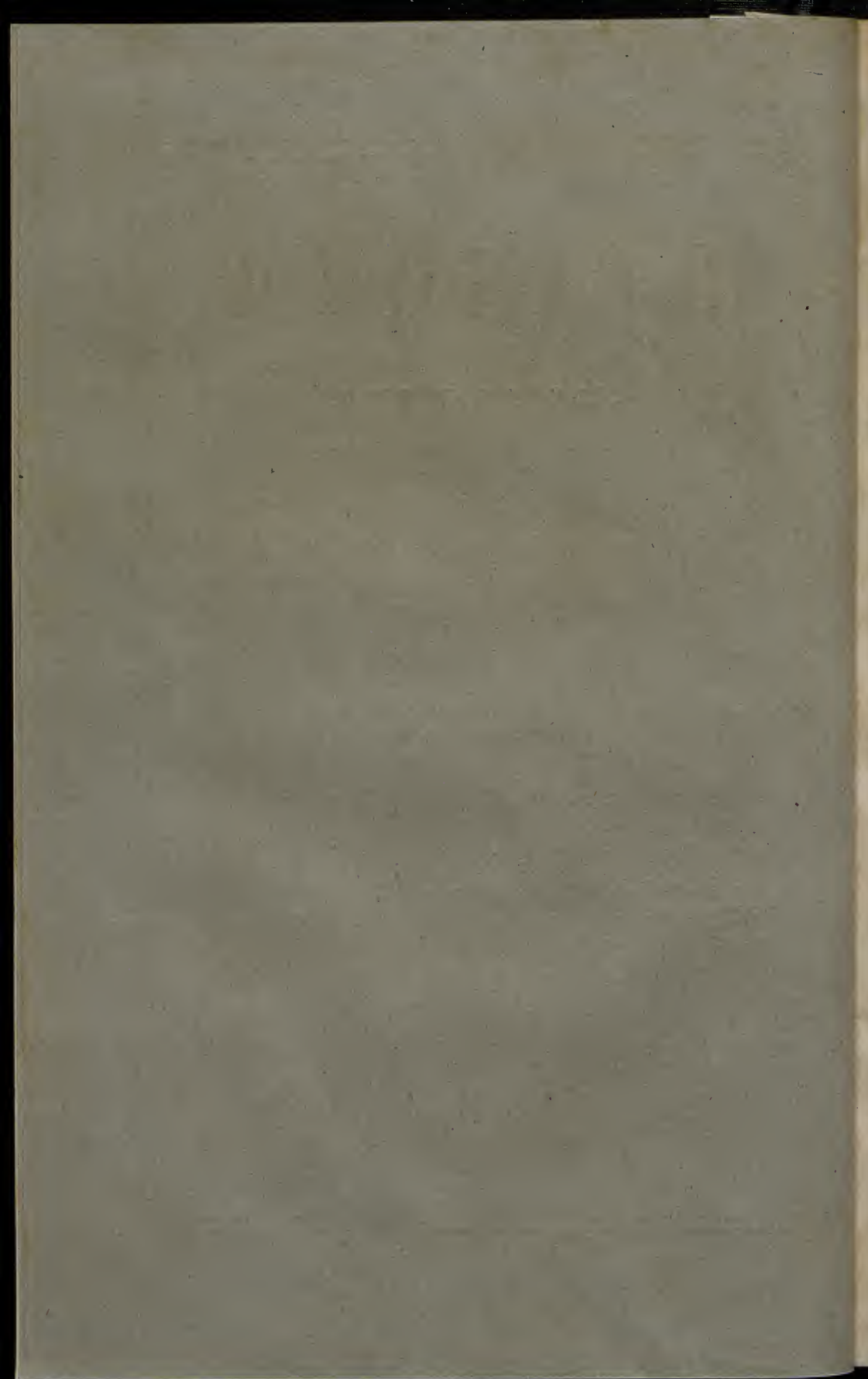
1. ՕԳՈՍՏՈՍ 1855.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԲԱՐԻՋԻ ԱԶԹԷՐՆԵՐԸ	ԹԻՒՑՍԻՒՋԵԱՆ .
ԿԱՐՄԻՐ ԿՈՍՅՈՐ	ԵՌԻՍՈՒՖԵԱՆ .
ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԱՆՈՒՆ ՏԵՏՐԱԿԸ .	Ս. ՈՍԿԱՆԵԱՆ .
ՏԵՇԱՆԵԼԻ ԵՐԿՈՒ ԳԻՐԲԵՐԸ	ՀԱՐՄԱՅ .
ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ	—
ՈՒՐԻՔԱ	—

ԲԱՐԻՋ .

1855



Ա Ր Ե Ի Ե Լ Ք

ՀԱՆԴԷՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

Գ Ի Տ Ա Կ Ա Ն

Հետագայ յօդուածը ձեր յարգի և ուշիմ բարեկամ Օ. Թիւյսիւ-
շեանի զրուածը է. Այրեկոյրը սիրով և բերկրալի սրտով կը հրատա-
րակէ ջան, այլ առաջին շարագիրը սլարտ իրեն կը հաճարի հրազա-
րակաւ յայտնել թէ ուրիշի ծը զրուածի ո՛չ պատասխանատու կ'ու-
շէ ըլլալ և ո՛չ պաշտպան : Այրեկոյրը անվախ ասպարէշ ծէ
նաւ թշնամիներու հաճար, այլ ամէն ճարտիկ կը հրաւիրի իր
անունով և իր ջէնքով հոն ձանել . յաջժական և՛ է յաջժահար,
արի կամ անարի, այն ձեր դատելու բանը չ'է. այն դատը հասա-
րակութեան կը վերաբերի : Առաջին շարագիրը աջդ կ'առնէ նաւ
թէ ամէն յօդուած անվտիտիս կը հրատարակի և՛ է Ֆրանսայի
օրէնքէ դուրս չէ :

Ա. Ո.

ՄԱՐԴԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ . (ANTHROPOLOGIE .)

Աղթէք ըստած արու եւ էդ վայրենի հրէշները . արտին անունը Մաքսիմօ ,
եւ էգինը Պատղալա :

Իրբեւ թէ Լնդհանուր Համտեալ (Exposition universelle) եւ Արեւելի Տխտանեաց պատերազմը բուսական ճարակ չ'էին Փա-
րիզու անծիւ օրագրաց երկար էջերուն եւ Մայրաքաղաքիս հե-
տաքրքիր եւ շատջըրուց բնակչաց անհատնում խօսակցութեանցը ,
ամսուս 7էն ի վեր Աջթէք (1) ըստած վայրենիքալ անյազ հետա-
քրքրութեան եւ անծիւ առասպելաց առիթ եւ նիւթ եղան : Ապա-
քէն երկու բարեկամ իրար տեսած ժամանակնին ձարտարութեան
Պալատին (Palais de l'Industrie) մէջ գտնուած անպատմելի Սքան-
չելեաց կամ Խրիմու սրտառուչ անցքերուն վրայ խօսք բանալուն
տեղը անսխալօք եւ փոխադարձ հարցծոնքնին է . « Աջթէքները
տեսա՞ր ձի :

Նրանելի'է ջանոնք Ամերիկայէն Քերոսայ բերող Մ. Մօսիս
անգլիացին՝ որուն անունը այս աստիճան կը ջրուցուի եւ ջարձա-
նալի հաճաւ կ'ստանայ , իրբեւ թէ Լրկրորդ Քրիսթոֆ-Քոլոմպ
կրկին Ամերիկան գտած ըլլար . թէպէտ եւ Աղլոնական Ամերի-
կայի նորագրւոտ Նքսիմայա (եւ ոչ Նքսիմակայ ինչպէս շատ օրա-
գիրներ սխալմամբ գրեցին) քաղաքին մէջ մինչեւ հիճա Ներոպայուց
անձանօթ ձնացած ճարդկային սեսի՛մը գոնէ՛ հրէշները ցուցնելով
Մարգարանական զխոտութեան ճանաւանդ մէծ ծառայութիւն ըրաւ :

Յիրաւի ալ է որ՝ այս ըրածին փոխարէն որն որ իրեն հաճար
առատ վաստակուց սլատուական հանք ձը եղաւ , թէ Նէօ-Իօրք եւ
Թէ Լօնտրայ քաղաքները լիովի յարզ եւ ստակ վաստըկելէն ետքը ,
հիճա Փարիջիք ալ չալիէ դուրս կը վարձատրէն ջինքը :

Զիկայ արդարեւ երեւիլ ժոշովք ձը , զիշերային ընդունելութիւն

(1) Յուլիսի 7ին ուրբաթ օրը Զիւնթայք (Hippodrome) ըստած տեսա-
րանին հանճարեղ Տնօրէնը Մ. Աննօ Գաղղիոյ Կայսեր ներկայացուց այն
Աղթէքները , տակաւին հասարակութիւնը չըդունած եւ այն օրը Պալատա-
կանաց աստճը Մ. Սեւ , զերահաջակ Մարդարանը ուղղորթեամբ վանանք
քննեց Գլատութեանց ձեմարանին հաղորդելու համար :

ճը (soirée) , չիկայ անուանի ճարդաբան կամ բնախօս ճը (Anthrologiste ou Physiologiste) որ ջանոնք աշէկ ճը տեսնելու և անձամբ քննելու փափաքը արժանաւորապէս լեցնելու համար յանձն է՛ տանէ շատ սուշ զին վճարել , այսինքն ցորեկուան ճէկ ժամու համար 500 Փոսնք , զիշերուան երկու ժամու համար 1000 Փոսնք (5000 շուրուշ) : Բայց որովհետև այս բարձրագոյն զինները վճարող երանելեաց թիւը խիստ քիչ է , օրուան ճէջ Զիւնթաց ըսված շուարճալի Տեսարանին ճէջ ալ ջանոնք հասարակութեան կը ցուցնեն հեռուէն վեր ի վերոյ գաջափար ճը տալու համար որով հաջարաւոր հանդիսականներ 2 կամ 5 Ֆրանքով իրենց հետաքրքրութիւնը գոնէ ժամանակ ճը կը հանդարտեցնեն :

Մէնք ալ ամէն տաւառ օրագրաց ճէջ այս նիւթիս վրայօք հաշար ու ճէկ արձագանդ և անտանելի շշնջիւն ճը լսելով հետաքրքրութիւննիս այն աստիճան վառուեր էր որ ջանոնք հեռուէն տեսնելով ճեր փափաքը լեցնելը անհնար էր , վասն ջի սոսկ գաջափար ճը ունենալու համար բաւական էր փողոցներուն ճէջ ճածուցէալ յայտարարական թղթերուն վրայ գտնուած նկարները նայիլ , ուստի կ'ստատէինք պատէհ առթի ճը :

Այս անգամ բախդը շատ յաջողակի և ըստ փափաքանաց ծառայեց ճէջ : Անցեալ երեքշաբաթ (24 յուլիս) Բժշկական ճէճահեղձի ձեռնարանը զացեր էինք , նոյն զիտնական ակումբին երեկելի անդամոց ճարդօգուտ զիւտոցը տեքեկանալու համար , և Պօլսոյ Ապսերական (Ղալաթա-Սարայի բժշկական) Դպրոցին զաստուտաց ճէկուն փանփշտի ճէջ զոյացեալ քարերը (Calculs urinaires) համելուն ճէկ նոր կերպին վրայ կարդացած կարևոր աշխատութիւնը համակրական ուշադրութեամբ ճը ճտիկ կ'ընէինք՝ երբ , ո՛վ անակնոնելի և ուրախառիթ լուր , նախագահը իճացուց բաշճառիւ հանդիսականաց որ Մ. Մօսիս Աջթէքաց տէրը կամ պահապանը (Անգղիացոց պէս խօսելու համար) կը ցանկայ իր վայրենի հրաշալիքը զիտնական և պատուաւոր Առճառին ներկայացընել և քննել տալ : Իսկոյն ահագին ծախահարութեամբ ընդունեցին իր հաճոյական առաջարկութիւնը և անյապաղ ներս ճըտցընել տուն ջանոնք ճէճ յարգանքօք :

Այլուսանք ճեր Փարիշու և ճանաւանդ Պօլսոյ տջնիւ և սիրելի հայրենակիցներնուս հաճելի ըլլալ իրենց հաջորդելով , իբրև ականատէս և ականջալուր անկեջճ և անաչառ վկայ , ճիւղ տե-

սածնիս, լսածնիս և ջօշտօրածնիս՝ առանց խնայելու ձեր անձնական ջգացմունքները և դիտողութիւնները :

Այս երկու վայրենեաց ձէկը 19 տարեկան տղայ ձըն է՝ հասակին ձէծութիւնը 50 ձատնաչափ և վեց զիծ (90 հարիւրաչափ), ձարձնոյն ձանրութիւնը 25 լիբայ (12 հաշար զրաձար ու կէս կաձ 11 հօխայ) զլիսուն ջրջասպատը 10 ձատնաչափ և 5 զիծ (50 հարիւրաչափ) . ձիւսը 17 տարեկան աղջիկ ձըն է, հասակին ձէծութիւնը 25 ձատնաչափ ձիւսոյն (70 հարիւրաչափ կաձ centimètres), ձարձնոյն ձանրութիւնը 18 լիբայ (9 հաշար զրաձար kilogramme կաձ 8 հօխայ) զլիսուն ջրջասպատը 9 ձատնաչափ 4 զիծ (27 հարիւրաչափ) : Աղջիկը հինգ տարիէ ի վեր երեք ձատնաչափ (ինը հարիւրաչափ) ձեձցեր է, աշան անձնելին չէ ձեձցեր այլ ձէկ քանի լիբայ անկի կը կշռէ կօր : Այս ջարձանալի էակաց ուրիշ և արտաքին նշանատր պարագաներն են . ձարձնոյն ջանաշան ձասանց կարգէ դուրս պշտիկութիւնը (իրենց հասակին նայելով) և անոնց ձեւերուն զեղեցիկ հաձեձատութիւնը (harmonie) : Յաւալի պակասութիւններն են քօին երկայնութիւնը և թոջնոյ կտուցի պէս պէս ի վար ձօհիլը (ձանատանց տըուն քիթը), զագաթին (crâne) փոքրութիւնը, ճակտին ցաձութիւնը, բերնին պշտիկութիւնը, կշակին կարճութիւնը՝ որոնք թոջնային կերպարանք ձը կ'ուտան իրենց : Դլոխնին պշտիկ և վերին ձասը տալիակ, խիտ, սև, փայլուն, զանգրեալ (frisés) և ձետուքսափափուկ փետրամանն ձաջերով ջարդարուաձ, երեսնին պընձագոյն, ակոսներնին փոքրիկ աշայոց ակոսներ : Մ. Ուտէ երեւի տատանահան բժիշկը անոնց բերանը քննաձ տտեւը ըսաւ թէ աշան 11 տարեկան ձանկան ակոսներ ունի, աղջիկն ալ 5 կաձ 7 տարեկան փոքրիկ օրիօրղի : Ոտքերնին սոյնչափ ջարձանալի պշտիկ և անձնագեղեցիկ է որ՝ Սինէացի կանանց զերանոչակ տտից կը նձանցընէին, աշուըներնին անուշ և սիրելի : Դլիսուտը ձէկ պակասութիւն ձը պիտի ձոռնայինք յիշիլ որ է ձնիգական անգասձոց անկատարութիւնը, որով սեռին յարատեութիւնը անհնար է հետեաբար ալ այս հրէշաց ըսա ինքեան ջատ աղգ ձը զոյացընէնին, ինչպէս քանի ձը բնախօսը սեղեցին հաստատել ի ջուր : Աղջկան յարբուէս (puberté) չիձանելու ձեձ տպացոյց ձ'ալ իր կուրձքին և սնեանց պշտիկ ձնալնէ : Վերի ըտաձներնու յայտ յանդիմուն կը հասկցուի այս գժբաղղ արարաձոց ձարձնակաջձութեան բոլորովին ընգհատիլ և դագրելը, ոսկորներնին անգաձ բաւական ուձովցաձ չ'են որ կա-

ըննան ձինակ քալել կամ տունց նեցուկի ոտքի վրայ կենալ :

Պանք հիմայ ասոնց բարոյական ծասին՝ որուն քննութիւնը աւելի կարեւոր և խորին ձեռնուռեաց արժանի կը թուի ձեռքի :

Նախ՝ բնաւ չեն խօսիր և եթէ ձէկ քանի անգընարէն բաւեր համր և խուլի սուր ձայնով ձը կ'աշարակեն նէ՛ այն ալ թուծակի նման սովորած են, անենինն բանականութիւն չունին. բայց շատ քաջոր են, հլու, ուրախ, թռչունի նման յարաշարժ, հետաքրքիր ձխանգամայն այն աստիճան փոփոխածիտ և ձառնացածին որ ծառիկ ձը ունեցածնուն պէս նախ ձեծ սիրով կը հոտուրտան, ձէյմ'ա խակոյն կը փետտեն և կը նեւեն : Աերակարնին ձիայն կամէ և ձուէ կը բարկանայ : Ըսել է որ բարոյական կարողութիւններն ըստ աննայնի չեղոր են և ձարդարանական օրէնքներով ջանոնք Մկրաց կարգը դասելու է (Idiots, microcéphales, ou plus strictement micro-encéphales) և ոչ թէ սոսկ զանազանութիւն տեղ դնել, որովհետեւ ձանաւանդ Տանկաստանի ձէյ՝ ուր Սուլթանները հինուոց ամտի սովորութիւն ունին Ճիւնէ ըստած փոքրահասակ անձինք քովինն ունենալ ջուարեութեան համար, ուղէի զիւնք որ այն զանազանք ձառնարական վերոյիշեալ պակասութիւնները չ'ունին, ընդ հակասակն շատ ձեռնասակներ աղբիւր կը տանին տունց ջուր խնցընելու ինչպէս կըսեն արեւելի հայերը :

Հիմայ վերջաւորելու համար երկու խօսքով ըսենք այս սըրտաշարժ ցաւալի կակայ ճիշդ ինչ ըլլալին և ինչպէս գտնուելին : Ասոնք Աջթէր ըստած աղբին սակաւագիւտ հրէշներն են և Աղբոնական Ամերիկայի ձէյ իրրեւ չատուած կը պաշտուին եղեր ինչպէս նախնի Նգիւտոսի ձէյ ալ սովորութիւն կար՝ որուն անժխակի սարացոյցը նոյն երկրին չատուածոց տաճարաց քանդակներուն վրայի նկարներն են ճիշդ նման Աղբոնական Ամերիկայէն բերուածներուն : Վերեայ Մ. Մօսխին սրտածածին նայելով՝ որ Սպանիացի ձը վերոյիշեալ նորագիւտ Վքսիճայա քաջաքին ձէյէն սոյն չատուածները իրենց խորաններէն գողցեր և անգընարցին ծախեր է :

Մ. Պայարժէն որ բժշկական ձեռնարանին երեւիլի անդամներէն ձէկն է և այս խնդրոց ձէյ ձեծ յարգելի անուն և ակնածելի իշխանութիւն ունի, կը վկայէ և տակերեան պատկերներով կը հաստատէ՝ հինգ տարի առաջ այս հրէշներուն նման էակներ աւետած, քննած և նկարել տուած ըլլալը, Ալբեան և Բիբէնէի լերանց ձէյ, ուր զեղացիք ջանոնք իրրեւ Աստուածային պարգև և յաջողակ

անցքերու աւետարելք ծխածան կը հաճարին և իբրև սուրբ կը յարգեն և կը սլաշտեն եղեր :

Ա' ուղէինք աւելի ծանրածան տեղեկութիւններ տալ, ծանաւանդ ճարտարանական և իմաստասիրական խորհրդածութիւններ ընել, բայց վախցանք ձեր սիրելի ընծերցոջաց հաճըրութիւնը հասցընել և ասով ձեր նպատակին չը հասնիլ՝ որ է ընծերցասիրական եռանդը ձեր աջգայնոց մէջ տարածել : Բայց և այնպէս կը խոստանանք ուրիշ անգամ կրկին խօսիլ այս նիւթիս վրայ եթէ խնդրանայ նաճաղներ ընդունելու ըլլանք :

Օ . ԹԻԻՑՍԻԻԶԵԱՆ

ԲՆԱԼՈՒԾԱԿԱՆ ՆՈՐ ԳԻԻՏ

Կարմիր Ֆոսֆոր .

Ֆոսֆորի զիւտը, յատկութիւնները և զլխաւորաբար ինչ բանի գործածուիլը արդէն յայտնի է արգոյ ընծերցոյներուն . ձխայն աւելորդ չ'ենք հաճարիր ըսել թէ ֆոսֆորը թիւնաւոր ճարձիւններուն մէջ ամենէն աւելի վտանգաւորներէն մէկն է :

Ուստի շատ ատենէ ի վեր, բնայոյժները բաջճաթիս գոնդատներ կը լսէին, հասարակութեան այլ և այլ դասերէն, ֆոսֆորի գործածութենէն սլառհառեալ՝ անհաճար վտանքներուն հաճար :

Մէկ կոշճանէ գործարանի տէրերը՝ և զլխաւորաբար գործաւորները, կը զանգաւէին, որ աս ճարձիւնս յօրինուելու ժամանակը օդին մէջ տարածած շոգիները սոսկալի հիւանդութիւն մը կը պատճառեն որ ֆոսֆորէն Ներքառ տէ գօս մարմինը կը կոշուի. այսինքն փոռուալն ծածկիքի ոսկորներուն : Հիւանդութիւն մը որ զրեթէ առ հասարակ մահը կը վերջացնէ, հիւանդին կրած երկայն ու ցաւազին չարչարանքները : Միւս կոշճանէ, օրագրաց էջերուն մէջ ցաւելով կը յիշատակուէին, ֆոսֆորեայ վառիկները գործածողներուն թէ՛ անհոգութեամբը և թէ՛ զլրտւածով պատահած վտանգալի հետևանքները : Վերջապէս շատ մը դատաստանա-

կան վաերացեալ զրուածքներ ալ կը հաստատեն թէ ինչ ձեծ զիրութիւն կը պատճառեն, արդի ֆուֆորեայ վառիկները՝ շատ ձը անձնասպաններու և ճարգասպաններու :

Հոս հարկ կը սեպենք յիշատակել, թէ 1846 էն ի վեր՝ քանի որ Պուտնսպի ձէջ հասարակութեան ջառիկ (Ֆու . տուէնիգ. Տճ . շըրնըր .) ծախուելը արգիլուեցաւ, իրաւ է որ ան ձահաբեր թոյնով եղած սոսկալի եղեւնագործութիւններն ալ դադրեցան, բայց ֆուֆորով եղածներն ալ օրէ օր աւելցան . ինչու որ ֆուֆորը՝ այնպիսի ամենագիրպին ջէնը ձըն է, որ ամենուն ձեռքն ալ կը գտնուի :

Արդ՝ ֆուֆորի գործածութենէն պատճառեալ աս ջանաջան վտանգները՝ կրկնակի իրաւունքներ կը տային, անոր դէժ բողոքելու համար : Արեւն ճարգկութեան ինչ ձեծ ծառայութիւն ըրած չ'էր ըլլար այն անձը, որ սուաջին անգամ խորհէր այս ճարձինն ուրիշիձ հետ յիտխանակել, գտնալով այնպիսի ճարձին ձը, որ հասարակ ֆուֆորի վտանգներէն ի ջատ ձիւս բողոք յատկութիւններն ունենայ բնալուճարար : Ահա Պ. Շըէդէր բնալոյձն ըրաւ աս ծառայութիւնը, ու 1850 ին գտաւ կարձիր ֆուֆոր :

Բայց դժբաղդաբար աս սրտուական և ամենահարկաւոր զիւտը՝ ձինչ 1854 բնալուձներու գործարաններու ձէջ, վաւկուած կը ձնար . երբ Պ. Շըվալիէ առաջարկեց որ ֆուֆորեայ վառիկներու գործարաններուն ձէջ աս նոր ֆուֆորը գործածուի : Եւ անա կերպիւ ձը ինքը ըրաւ ճարգկութեան այն ձեծ ծառայութիւնը որ վերը յիշեցինք :

Ուստի, ֆուանսերէն Սիան օրագրոյն ձէկ քանի թիւերուն ձէջ Պ. Պ. Բուանիէ հայր՝ օրդի և Ընկերաց, նոր ֆուֆորի յատկութիւններուն վրայ զրած յօգուածնին կարգալով, հետաքրքրութեան արժանի կը համարիձք հետեւալ տեղեկութիւնները քաշել .

— Եթէ բնագիտաբար (physiologiquement) քննելու ըլլան, կարձիր ֆուֆորը նոր ճարձին ձըն է, հասարակ ֆուֆորի յատկութիւններուն ձէկն ալ չ'ունենալուն համար :

— Հասարակ ֆուֆորը՝ ճերձակ ու թախանցիկ է . իսկ նորը կարձիր ու զիձահար (opaque) է : Առաջինը ձոձի պէս կակուռ ու զիրակոր է, երկրորդը՝ զիրաբեկ է և զիրաւիշուր ձծոձրի պէս : Հասարակ ֆուֆորը 40 աստիճան տաքութեանը կը հալի, իսկ կարձիր ֆուֆորը 280 աստիճան կ'ուշէ հալելու համար : Շատ

ձը նիւթեր հասարակ ֆաւֆորը կրնան լուծել, որոնց ձէջ կարծիր ֆաւֆորը բոլորովին անլուծանելի կը ձնայ :

— Նաեւ հասարակ ֆաւֆորը՝ իւր զիւրին լուծանելիութեամբը, անենասաստիկ թոյն ձը կը կաշձէ, առանց ճանցուած դէշթաւի ձը ունենալու : Ալֆորդի կենդանաբանական վարժարանին (1) ձէջ եշած փորձերը կը հաստատեն թէ, ձէկ քանի հարկւրակրածի հասարակ ֆաւֆորը, բաւական է ուժեղ հասակաւ կենդանիներ ձեռցընելու :

— Կարծիր ֆաւֆորը՝ 280 աստիճանէն վար չի գոլորշանալովը, անենին շոգի գուրս չի տար : Ուստի ի հարկէ ասկէ ետքը ֆաւֆորեայ վառիկները յօրինող գործաւորները, ֆաւֆորի շոգիով լեցուն օդոլորտի (atmosphère) ձը ձէջ՝ չ'են ապրիր. ուրեմն ներքոս հիւանդութիւնը՝ ալ չը պատահիր ասկէ ետքը :

— Կարծիր ֆաւֆորին, ստանդարի հիւժերուն ձէջ՝ անլուծանելի ըլլալը, տրդէն հաստատուած է, Ալֆորի վարժարանէն. ուր ջանաջան կենդանիներու՝ ձինչև 20, 50 կրած կարծիր ֆաւֆոր աւելին առանց նշանաւոր դէպք ձը պատահելու : Ուստի ֆաւֆորեայ վառիկներուն ջանգուածն ալ կը դադրի պսուհեան դոմնաւոր ըլլալէն : Ուրեմն թո՛ղ, այսուհետեւ, ընտանիքները չը վախնան թիւնաւորուելէն, որ կը պատահէր շատ անգամ, ֆաւֆորեայ վառիկներուն ձշտակայ հալումէն. և զլխաւորաբար տըքաներու անձրտադրութեամբը՝ որ պատրաստ են ձիշտ, տեսածնին բերաննին տանիլ : —

Դարձեալ նոյն օրագրոյն, ձէկ ուրիշ թւոյն ձէջէն կը թարգմանենք, Պ. Շըվալիէ որդիին գրած յօդուածոյն հետեւեալ վերջին կըտորը, որ ձէջի շատ հետաքրքրութեան և ձտադրութեան արժանի կերեայ :

— Կարծիր ֆաւֆորին ցուցուցած օգուանները այնչափ ձեձ էին, որ չի հասկցուիլը անկարելի էր : Իսկ հոս ձէկ ուրիշ գժուարութիւն ձը կը ձագէր՝ որ է կարծիր ֆաւֆորին հասարակ ֆաւֆորէն քիչ ձը աւելի սուշ ըլլալը : Ուստի եթէ ձէկ գործատէր ձը ուջէր ջայն գործածել, հարկաւ վառիկներուն գինը քիչ ձը աւելի տարբերութիւն պիտի ունենար հասարակ ֆաւֆորով ջնոջներէն. և այս տարբերութիւնը որքան քիչ ըլլար ու ցուցուցած օգուտը ձեձ, ի հարկ է գարձեալ իւր արուեստակիցներուն ձրցումէն (concurrence) պիտի վնա-

(1) Ecole vétérinaire d'Alfort.

սուէր : Ուստի շատ ճշ գործատէրեր , որ առէկ ճանչցեր էին , այս գիւտիս յարգը, փութացին վաճառականութեան և երկրագործութեան սղաշտօնէին աշերսագիր ճշ յուշարկել, որուն կաշաչէն, որ հրովարտակաւ ճշ արգիլութի վառիկներու ճէջ՝ հասարակ փութար գործածուիլը . և իրենց արհեստին ճէջ ստիպողական ըլլայ կարծիր փութար գործածելը : Որպէս ջի, ան տտենը՝ առանց իրենց արհեստակցացը ճրցումէն վախնալու, կարենան հասարակ փութարք վումտել գործարաններուն ճէջէն, որով դադրին այսուհետեւ այն հաշարաւոր զիպումները՝ որոնք սլատճառ կըլլան այնչափ թշուառներու կեանքը վերջացնելու :

Աս նոր գիւտին հարկաւորութիւնը՝ ճիւղն ճենէ չէ՝ ճանչցուեր, որովհետեւ կը տեսնենք որ գործատէրերը ճեծ հաճութեամբ կը սլահանջեն կար ջայն : Ուստի յուսամք ճենք ալ իրենց պէս, որ կառավարութիւնը, ճիշտ իւր գործաւորներուն վիճակին խանձատար, իւկոյն պիտի ճանչնայ այս նոր գիւտին հարկաւորութիւնը, և երբ ճէկ հրաճանագիր ճշ ստիպելու ըլլայ կարծիր փութարք գործածել այսուհետեւ վառիկներու ճէջ, պիտի տեսնենք ան ատենը՝ որ վերայիշեալ սլատահմաւրները՝ բոլորովին չը դադրին ալ նէ, գոնէ թիւերին շատ պիտի քիչնայ : —

Տ. Ռ. ԵՈՒՍՈՒՖԵԱՆ:

Դ Ա Տ Ա Կ Ա Ն

ԱՐԴՈՅ ԶՈՒՆԴԻՆ ՏԵՏՐԱԿԸ

Պաշրատեան վարժարան անունով տետրակ ճշ առինք այս օրեր Պպիսէ, և բերկրալի սրտով տեսանք թէ հեղինակը ճեր բարեկամ արդոյ Զումդը է : Որչափ և յունկանէ լսեր է ենք Վենետիկի վանքին ընտանի և անարժան կոխը, և Հիւրճիւշեան անուն վանապետի ճշ վարքը, այսու աճենայիւ նորէն այս տետրակը ուշի

ուշով կարդալ և ամաչառ կերպով քննել կամք ըրինք որպէս չի այն ամէն ղէպքերու պատճառովն լաւ ճը զխանանք :

Գրեթէ առջի թերթի ձէշ ուշին երիտասարդը, ինչ ճիւղով գրիչ շարժելը ակներև կը յայտնէ, և իր արժանատւոր բարկութիւնը ու սրտին տշխու եռանդը քանի ճը տողերով երևան կը հանէ : « Նձէ պարշ սոսկականի ճը, կ'ըսէ իրաւաբար, և նոյն խոս անտարբեր օտարականի ճը ևս եղած ջրկանքը, սոճն իրաւընտիր և բարեկիրթ սիրտերը կը շարժէ, ջրկոշին ղէճ ներքին արհամարհանք և ջրկուտ ջին վրայ կարեկցութիւն ջգալ կուտայ, կրնա՞յ ճի արգեօք ենթադրուիլ, թէ ընդհանրութեան և իւր սեպհական աջգին ու անոր որբ և աջքատ տրոցը եղած երկնաբոցոք ջրկանքը անտարբեր աջօք նկատուի : Մենք չէ՞ թէ ճիայն այս բնական ջգածութճ ունինք, այլ նաև այդ ջրկանայ և հարուածին ղէճ ձերութեան աջգ ջգուշայտցանելու ներքին պարտաւորութիւնն իս ալ կը ճանչնար : »

Յայտնի է թէ այսպիսի վսեճ տեսիլներով պաշարեալ ճիւղը ճը հանդարտ չը կրնար ճնալ. երկնաբոցոք ջրկանքի ճը պատճառովն ընելու ատենը հետջեռտէ կը բռնկի. անիրաւ և անօրէն ճարգերու ղէճ իր սիրտը կանայ ականայ կը գողտի, արիւնը կը տաքնայ կ'եռայ, և ջայրոյթը իր սահմանէ կ'ելլէ : Արդարութեան թշնամի ճը պատճելու վաւիագը, ուրիշ ամէն խորհուրդ ճոռնալ կը տայ, և չը ներէր որ քանի ճը պակսութիւններու առջևը առնուի : Արդի ջարդի ժանճակ չ'է, հարստահարը անոր կը ճնչէ, կոխի ժան է և վայրկեան : Այսպիսի նեշ պարագայի ճէշ տետրակ ջինելը (pamphlet) ջէնք լնելու կը նճանի, անոր արտաքին վայլիւն ճը տալու ժանճակ չը ճնար : Այս կ'ըսենք տետրակին քանիճը բառերու, և տեշ տեշ ալ, ոճին համար թէպէտ և զրազիտական արդիւն ճը չ'ըլլայ այն, և հեշինակը հաշիւ թէ ժանճակ ուներ է իր ճիւղը անխոփել և վոյթ ի վոյթ ջան շարագրել, այն ղէպքերը ճեկ կան ջատ ջատ երկու անգամ, լսելէ և ականատես վկայներէ վերահասու ըլլալէ հոտ : Այս պջտի և ներելի թերութիւններէ ջատ տետրակը ճայրէ ի ճայր գովեստի արժանի է, թէ՛ նուրբ ջննութիւններու թէ՛ ճիշդ հետեւութիւններու և թէ՛ հայրենիքի սիրոյ համար որ հոն ամէն երեսի ճէշ կը նշճարուի :

Արգոյ Զոռղը Հիւրճիւջեան վանապետի Բարիշ գալու օրէ կը սկսի, և համաւօտիւ կը նկարէ թէ ինչպէս Հայր Սարգիս առաքինի ճերունին անորճէ կ'անարգուի, ի դատ կը կոչվի ատեանի տաշև և ելլել կը հարկապարհ, դռնէ դուրս կ'ըլլայ, ջինտրնիրու կը

ծառնուրի և իմերջէ, որ ամենէ տրտմալի է, պառկելու անկողինի
ձը անգամ կը կտրօտի. Հիւրճիւշեանը, իր սովորական անկողինէ
անգամ կը ջրկէ ջանիկա : Այսպիսի վարք ձը ասկերախտութեան
սահմանէ կ'ելլէ և ուրիշ կիրքի ձը կը ձօտի. կարծե՞լի էր արդեօք
որ Վենետիկի վանքը այս աշտիճան իջած ըլլայ...

Աշակերտներու վարքին գալով հեշինակ սիրուն կերպով կը
սլատմէ թէ ի՞նչպէս Հայկայ նորատի թռերը ամձա՞հ հայրենատէրի
ձը յիշատակը կ'ուշեն պաշտպանէ. Հիւրճիւշեանի դէմ կ'աղւա-
տածքին, զինազիր վահանը կ'առնեն, կը սպառնան, թէ ի՞նչպէս
փառտորներէ հալածուելով ո՞մանք բանտ կը զրկին, և պատերը
անգամ կը ծակեն, և ո՞մանք օրհնենքէ հաքը գան կ'ըմպեն : Կը
սլատմէ նաև թէ ի՞նչպէս, այս ամենէ հաքը, արի սլատանիները
Հայր Սարգիսի վրայ համակրութիւն և շնորհապարտութիւն
յայտնելէ չ'ենդադրիր և իր ու իրենհամակամներու հետանալուն
դէմ կը սլուան կը գոռան :

Աշակերտներու այս գովելի վարքը նշանական բան է. վառն
ջի առայք սիրտով և սիրով կը դատեն, և անհնարին է որ սիրտի
վերաբերեալ բաներու ձէշ վրիպին : Այս է բնութեան օրէնքը :
Տասը տարեկան տղայ ձը բարութիւն կը տեսնէ Հայր Սարգիսէ և
չը ծոռնար. յիսուն տարեկան Վանապետ ձը ամեն տեսակ երախ-
տիք կը վայելէ անկէ, և ամեն բան կը ծոռնայ, ի՞նչ կ'ըսեն, բարե-
բարին սիրտը կը վիրաւորէ և անունը վար կը ջարնէ : Խնչ փառք
Վենետիկի վանքին համար :

Յետոյ Հիւրճիւշեանի Բարիջ գալու պատճառը բնատուրով, հե-
շինակը կը տարաւուտի թէ Հայր Պետրոս անուն չը սիրեալքահա-
նայ ձը ուսումնապետ կարգելու համար ըլլայ այն. կը նշմարէ թէ
այս արտաքին պատճառ ձէ. և ձեռնով կը նշանակէ թէ դարան
ձը կը լարի, և թէ Հիւրճիւշեանին ձիաքը գէշ է : Ըշմարտիւ
իրաւունք ունի արգոյ Ձունդը. Եթէ կարգի կանոնի խնդիր էր այն,
ի՞նչ հարկ էր օտարներու դիմել. Եթէ վանական վէճէր է, վանքի
օրէնքէ ուրիշ բան կը հարկաւորէր ձի. Եթէ տղգային խնդիր էր
ինչպէս ձենք կը հաւտածք, Բարին նուիրակը ի՞նչ բան ունի հոն.
ուրկէ՞ Լիւեր քիթը Մուրատեան Վարժարանի ձէշ զրերէ, ի՞նչ
իրաւունքով Արարատայ ջաւակի ձը կտակը ձեռք տուի է : Յձէ
Էնթաղրի թէ հոռմէական Հայերը, յամենայնի, կրօնական և բա-
բային օրէնքէ ուրիշ օրէնք չ'ուշեն ճանչնալ, ձիթէ հայ աշգը բարը

կը ճանչնայ ձի՞, անոր օրէնքը ճանչնալու հաւանութիւն տըւէ՞ր է որ Հիւրծիւջեանը օտարազգի Նուիրակի ձը կը դիմէ :

Մենք տետրակը ուշադիր կարդալէ ետև այս կը նշմարենք թէ Հիւրծիւջեանը իր կածքը և ուրիշի ձը պատուէրը կատարելու համար Բարիջ եկեր է : Եւ ի՞նչ է այս կածքը. — Մուրատեան Վարժարանը Հոռո՞ տանիլ : Եւ ի՞նչ է այն պատուէրը. — աջգալին շէնք ձը հոռո՞ճական տուն ձը ընել և կտակ ձը նենգել : Ահա ասոր համար է որ Հիւրծիւջեանը « կառքէ կառք կը ծոնէ, ինչպէս կ'ըսէ արգոյ Ջոնսոն, և ասդիս անդին դուռներ կը բաշխէ : »

Վենետիկի վանքին առաջնորդին այս վարքը հեշիմակին շատ վիշտ տըւած պիտի ըլլայ որ իր ձիւթը յայտնելու համար նոր բայ ձը հնարէր է այնպիսի անունով ձը որ ճշտատե նախատնքի արժանի է : Հիւրծիւջեանը կը մկրտմանէ, կ'ըսէ կծու կերպով ձը, և կ'անցնի. այլ ո՞ր հայը չը զիտէր թէ ի՞նչ կը նշանակէ այն : Այս բայը, իրոն բայ, ձեշի ընդունելի կ'երեւայ, և յուսածք թէ Վենետիկի ձանուլը կ'առնէ և բառգիրքի ձը ձէջ կը շարէ, վասն ջի ձեր Յշուատ աջգին պատմութիւնը գրելու ատենը այսպիսի աջգու բառերու շատ կարօտութիւն կը տեսնուի... : Ո՛հ ձիւթն անձա՞հ հայրենասէրը իր կտակը գրելու ատենը կը ձտածէր թէ օրձը վանական և տըլայական խաշալիկ պիտի ըլլար այն. կը ձտածէր ձի՞ թէ իր անունը օտարներու առջև պիտի քաշի քաշկուտի. բարի ձը նուիրակը և տաճիկ Գործակալ ձը, թեպէտ և հակառակ ձիւթքով, իր կտակը քննելու իրաւունք պիտի ունենան : Կը ձտածէր ձի՞ արդեօք աջգին բարութիւն ընելու ատենը թէ օրձը կոխի և Յշուատութեան առիթ պիտի ըլլայ. իր յետին վայրկեանի ձէջ ձիւթէն կ'անցնէր ձի՞ թէ երկիրէ երկիր, քաշաքէ քաշաք, ատենանէ ատենան ըյնալէ ելլելէ ետև իր անունը ձինչև ոստիկանութեան ձատնուի պիտի : Կը տարակուսէր ձի՞ թէ ձատակարար Մխիթարեանները այն աշտիճան խոջճի պիտի վարւին և կտակը պիտի կատարեն որ Հայրենասէր երիտասարդ ձը պիտի բռնադատուի Մերովանին անունը յիշել և բայ ձը հնարել անոնց ձատակարարութիւնը որակելու համար (qualifier). կը տարակուսէր ձի՞ թէ օր պիտի գայ ուր Վենետիկի վանքը պիտի յանգգնի իր որդւոյ իրենին ըսել « ոտքերնիս փոշին կը թօթափենք, վարժարանը ուրիշ քաշաք կը փոխադրենք ձինչև սպառնացուք ջքաշաքս ամենայն » և հաշիւ չ'ենք տար ոչ քէջ և ոչ աջգին. աջգը ո՞վէ անոր խօսքը կ'ըլլայ ձի՞ :

Այս ծանր խօսքը Վենետիկի վանքին յաւիտեանական նախա-
տինք է, վասն ջի ճիպոն անառաքինի ծարղը ծոծը կը սիրէ, և ա-
ձեն ստեն, աձեն երկիր պատրուակով կը վարւի : Ասկէ ջատ,
որովհետեւ Աւստրիայի և Ֆրանսայի օրէնքը հաշիւ տալ կը հրա-
ճայէ, կրնայ ենթադրուիլ թէ ճիւս աձեն լուսաւորեալ տէրութիւնները
այն օրինօք պիտի վարւին : Վասն ջի քաջաբային ընդհանուր
օրէնքի հիմը գրեթէ ճիւսայն է բոլոր Յւրոպայի ճէջ : Ուստի վանքը
պիտի հարկադրուի, հաշիւ չը տալու համար, Թաւրառական
Հրէայի պէս քաջաբէ քաջաք երեբալ, և ատեաներու ճէջ հրիտա-
կին եկաճուտը վատենլ, ճինչև « սպառնացէ ջքաջաքս անձնայն » :
Այն առեւը ո՞ր պիտի ապաւինի արդեօք . — Հոռճ . ուսկէ այս
անուրանալի հետեւութիւնը թէ Հոռճ անիրաւութեան ճիւսկ կայանը
է : Պարսաւագիրքին լիւրը հեշինակը, որու այս խօսքերը կը
տրւին, յիմարական բառեր ջենեկու տեջ քիչ ճը թող անփութիւի և
տրամաբանել սովրի :

Յիրաւի այս հետեւանքը նշանակութեան արժանի է, այլ արգոյ
Ջոնզին տեարակէ, աւելի ծանր հետեւութիւններ կ'ելլեն, որով
Վենետիկի վանքի քրիստոնէական, բարոյական, և ծարղկային
օրէնքէ դուրս ճամբայի ճէջ ըյնալը, ակնեւ կը յայտնուի :
Աներկբայ ենք թէ անոր նճան խոհեմ և ուղջադատ երետասարղը
աձեն բաւ կշռելով գրեր է, և աձեն վաստեր ունի իր գրածը հաս-
տատելու համար :

Մէկ քանին յիշենք ճիւսյն :

Առաքին հետեւութիւնը այն է թէ Վենետիկի վանքը Մուրատեան
վարժարանը իր տունը կը համարի . և թէ, իր անունի վրայ առ-
նըւեր են թէ՛ վարժարանը և թէ՛ անոր եկաճուտը : Ասկէ ալ ու-
րիշ հետեւանք ճը թէ, իրեն սեպհական կալուած ճը ընել կ'աշխատի
և զիտաւորութիւն ունի :

Երկրորդ հետեւութիւնը, որ տուչինէ կ'ելլէ և ջան աւելի կը
հաստատէ, այն է թէ այս եկաճուտը արժանի կերպով չ'է ճատա-
կարարեր :

Երրորդ հետեւութիւնը այն է թէ, այս եկաճուտի գրածը, ինչպէս
կ'ըսէ հեշինակը, ուրիշ վախճաներու կամ վաճակաճ հարկաւո-
րութեան և անդեան ջեքճուեր է : »

Չորրորդ հետեւութիւն կ'ելլէ թէ հրիտակին եկաճուտին հաճե-
ճատ աշակերտ չ'առնուիր և չը կրթուիր :

Հինգերորդ հետևութիւնը է թէ՛ վաճառք հրիտակին հկածուտը քանի՛ ճը տարի անվտըլի պահեր է կամ ինքը տուեր է :

Վեցերորդ հետևութիւնը է թէ՛ աշակերտները ընդունելու համար աչառու խտրութիւն ճը կ'ըլլայ :

Նոթերորդ հետևութիւնը, վերինէ ծանր, այն էթէ հայերէ և ոչ ճէկ աշակերտ ճը ճրի կ'առնուի :

Վերջին հետևութիւնը, վաճառքի և Մուրատեանին համար հաւասար անարգալի, այն է թէ տասը տարիի հկածուտը վաճառք իր կողմէ Ժառանգին բաշխեր է, այն պայճանով որ տսիկայ իրաներ չ'ունենայ հաշիւ կամիլ :

Այս հետևութիւնները ճանաւանդ յետինը և երորդը, այնքան ծանր կ'երեկին և կտտիկին տառերու անգամ այնքան հակառակ են որ Արևելքը անտարբեր չը կրնար ճնալ, թեպէտ և ամեն ղիէ հաստատական լուրեր կ'ըլծուին և ճինչև ճեշի կ'ը հասնին : Ժամանակը հկաւ որ ամեն բան յայտնուի, և ամեն պարագայ ճշգիւ նշտնակի, և ճէկ լուծալի ճը անգամ ուր երթալը բնտոււի. այսպէս կ'ը պահանջեն ճարդկային և հայրենական սուրբ պարտքը և վեհաբարբարի ճը նուիրական յիշատակը : Ուստի Արևելքը կ'աշաչէ յանուն աշգին, յանուն ճարդկութեան, յանուն արդարութեան, որ այս հետևանքներու հակառակ փոստերը, էթէ կան, հրատարակին, որպէս ջի ճշտարտութիւնը երևան կ'լլէ և արդարութիւնը յաջնական կ'անգնի. որպէս ջի Արևելքը կարենայ Մուրատեանի յիշատակին վրէժը առնիլ սներտ ճիտբանութենէ ճը :

Ս. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

Շատ ատեն չը կայ դեռ նշանաւոր բանասէր ճը, արգոյ ճեշանէլ, երկու պշտի սիրուն հատորներ հրատարակեր է կիններու վրայ : Հեշինակը և իր քաջաքական տեսիլները չ'ենք կրնար դատել, ինչու որ արսորը նուիրական բան է, և այն թշուառ վիճակի ճէշ

ընտրել իրաւունք ունի գոնէ լսութիւն պահանջել պատուակիր ձարդերէ։ այլ աջատ ե՞ք, իբրեւ բանասէր անոր ճոպային արզիւնը կամ աշխատութիւնը քննել, և ձեր կարծիքը հրատարակել :

Կիները, ամեն ժամանակ, ձարդերու գովեստի կամ պարսաւի առթ Ժը եղեր են. ո՞ճանք էրկինք հաներ, հրեշտակի կարգը գրեր են, և ո՞ճանք ալ էրկրի անյատակը նետեր են ձարդկային աջգի էգ սերունդը : Դժուար է ըսել թէ ճշմարտութիւնը ո՞ր կողմէ է, և թէ իրաւունքը ո՞ր կը գտնուի. այս ճիշդն յայտնի է թէ աշխարհի առջի օրէ ճինչև հիժա ամեն էրեւելի գրագէտ, վիզիտոփայ, բանահիւս, օրինագէտ թէ՛ հին և թէ՛ նոր աջգերու ձէշ, այս նիւթի վրայ գոնէ խօսք ձը ըսեր անցեր են . քոմջի կիներու հաւ կամ քովը սէրը կը կենայ, և ձարդու ամենէ հետաքրքիր ջրաջունը եղած է ճիշտ սէրը : Անկէ առաջ կը գայ, անով կը ձէծնայ, կը սընի, կ'ապրի ու անով կը սփռուի. և կամ անկէ վերաւոր ու աջեկէջ կը հայի և կը ձաշի ու սե հոջի ներքեւ կ'իջնէ : Ուստի կը հետեւի թէ գովեստը և պարսաւը, եթէ ոչ հաստատ օրինաւոր, գոնէ գիրծանալի են սիրոյ նահատակներու և սէրէ երջանիկներու բերանը : Դատը արդար կերպով վճռելու համար, էրկու աշխարհով լսելու է. և գրեթէ ճինչև հիժայ ձարդէն ուրիշ պաշտպան կամ անբաստան ձը չը կայ. կինը կը լռէ, վասն ջի հաջիւ թէ քոմի ձը տեղ բերանը բանալու իրաւունք ունի, և այն շատ դար չ'է, եւրոպայի ձէշ : Հին առեւնը, և Ասիայի ձէշ ճինչև ձեր օրը, կինը ծառայ էր, հեշտութեան վետարէ ուրիշ աճու ձը, կամ խոհարարի ձը կտաւ ուրիշ քոջ ձը չ'ունէր, ու անկողինի ձէշ ընկեր և հաստատ կը համարէր ճիայն իր բոնակամ էրիկին : Քոմի բարբարիկ աջգերու ձէշ դեռ այս տրամալի տեսարանը կը նշմարի, և անկէ առաջ եկած գովեստը կը լռաին :

Տեղանելի գիրքը այս դատը կտրելու և կիներու իրաւունք տալու ճիւղով չ'է շինուած . թեպէտ և հեշինակը շատ տեղ անոնց վրայ կը վշտահարի, և իր համակրութիւնը չը պահէր, ճանաւանդ թէ կը բոջոբէ : Հանրաբար քննելու ըլլածքնէ կը դիտե՞ք թէ Տեղանել աւելի կիներու կողմը կը բռնէ քան թէ անբաստան գրագէտներու . այլ իր բուն նպատակը է հատճոտիւր ձը ընել այն ամեն էրեւելի հեշինակներէ որ այս նիւթի վրայ, թէ՛ յիշաւի և թէ՛ յանիւրաւի, շատ բան գրեր և հրատարակեր են : Ուստի առջի հատորին անունը կը դնէր *Le mal qu'on a dit des femmes* և կը սկսի Աղանէ ճինչև ձեր դարու հեշինակներ-

րու կարծիքը կը հաւաքէ հաճառատարաբ : Երկրորդ հատորին անունը է Թէ որքան կիներս գովէր ինձ, (Le bien qu'on a dit des femmes) և ինչ ժամանակի և այժմեայ զրազեաներու այլ և այլ գովեստը կարճ ի կարճոյ կը պարունակէ :

Այս երկու սլշտի զիրքերը վերձանոջը այնպիսի քրքիր ձը կը ջգայ, անուանի ձարգերու կարծիքը հետ ջհետ է իձանալով որ ձինչև ձայրը բերկրալի սիրտով կարգալէ չը դադրիր : Տեղանելին երկու հատորները երկու հայելիի կը նձանին և կիները ձեջի ախներն կ'ընեն անեն դարու, անեն աջգի՝ և գրեթէ անեն պարագայի ձեջ : Առջինին ձեջ նայոջը կինը արտում գոյներով նկարեալ և անդիի ձայրը ժահաղէձ և ժահասիրտ կը տեսնէ, և նշնարելով Թէ ինչեր ըրերէ, ինչ ոձկրներ կատարեր է, և դեռ ինչեր ընելու ատակ է, ձէկէ ի ձէկ կը յուջի կը շարձի և եթէ անոր Թշնաձի է, անասելի կերպով կը սկսի ուրախանալ, վրիժաուու սիրտով ալ շարեկ և իր կողձէ ալ նոր Թշնաձանք ձ'ալ յաւելուլ ձիւսներու վրայ : Երկրորդին ձեջ նայոջը, եթէ վառվառն սիրտ ձէ և բարեկամ էգ սեռի, կիներու հրեշտակային նկարը Պայրընի ձը կամ Կեթէի ձը գրիչով շարգարամ տեսնելով, կը ջձայլի կը հձայի, եթէ իր կողձէ նոր բան ձը չը կրնար հնարել Կեսսինկի հետ կը գոչէ — այս՝ կինը արարաձներու հրաշակերաը (chef-d'œuvre) է :

Թշնաձի կամ բարեկամ չ'եջոջը այնպիսին այն որ կինը կ'արհամարհէ, կամ անջգայ և անտարբեր է հայելիին առջևը և ոչ վայրկեան ձը կը դադարի և ուսերը վեր ընելով կ'անոնէ կը քալէ...

Ինչև է, կիները ձեջ պիտի ներեն ձի արդեօք եթէ ըսենք Թէ այս երկու հայելիները ձեր վրայ գրեթէ հաւասար աջոում ձը ըրին : Ինչո՞ւ — Շիրտակը չ'ենք գիտեր. կարելի է Թէ ձեր տեսութեան վրայ բնական Թերութիւն ձը կայ՝ և ձեր ձիտքի աչերը քիչ ձը ձու կը տեսնեն : Կիներու սիրաը չը վիրատորելու հաձար կը հաւանինք հեշտեալ Թէ այնպէս բան ձը պիտի ըլլայ :

Այս զիրքերը ոչ ձիւայն Տեղանելին նուրբ ձաշակը կը յայտնեն այլ և իր ձեձ հձտութիւնը կը հաստատեն բանասէրներու առջևը : Այս հեջինակը քանի ձը տարի առաջ Բարիջի լսարանին անենէ երիտասարդ և ուջիձ դասատուերէ ձեկը էր. կարելի է Թէ Պոլսի Հայ պատանիներէ ոձանք անոր դասերը լսեր են և ջանիկա կը ձանաչեն : Քաջաքական կռիւներու պատձառով իր հայրենիքէ տարալիր ընալէ ետքը, կը լսենք Թէ հիձա Պրիւսէլ տալալներէ և հոն հասարակութեան դաս կը տայ, շաբաթը երկու անգամ

Պրահայի յուսթի և վեհ գրագիտութեան վրայ : Տեշանել ոչ ձիայն ընտիր դասատու է՝ այլ բարակձիտ ճեշինակ ձը . Պրահայի այլ և այլ հանդէսները (revue) անոր շատ յօդուածները , ճանաւանդ Րըվիտը Բարի ըստածը , հրատարակէր էն և կը հրատարակէն :

Առջի հատորէ սկսինք և հաճառօտիս հաւաքելովք անի ձը բան յիշենք :

Սուրբ զիբբը կ'ըսէ թէ կինը իր հետաքրքիր և անհըլու բարքով ճանր աշխարհ բերաւ . կուսպաշտութիւնը ալ նոյնը ուրիշ կերպով ձը կը վկայէ , Բանտորի տոսիէ հանելով աշէանները և երկրի վրայ տարածել տալով : Սոքսձոն կը գրէ թէ « կինը ճանէ դառն է... իր սիրտը կախով ճէ , և ով որ Աստուծոյ սիրելի է անոր ձեռքը չ'իյնար : »

Անսուրբ (profane) գրագիտութեան ձէշ կինը աւելի խստիւ կը գտաւի . Հոձէր և Սօֆօքլ ձեկզի տունելով , գրեթէ բոլոր յոյն ճեշինակները կ'իյնէրու թշնամի էն ճանաւանդ բանահիւանները և կուսակերպութենքը :

Նշիտա « կինը պիծակ է , կ'ըսէ , և ձեշուններէ շինած անուշ ձեշբը կ'ուտէ . կ'ինները ձարզկային աջգի այնքան աշխատքեր էակներ էն որ նոն հաձեստունիները իրենց էրիկին թշուառութեան սրտոճառ կ'ըլլան , » — կանային սերունդը անսուրբէ : »

Նշիլ իր ոջրերգութիւններու ձեկուն ձէշ այսպէս կը գոչէ « Իձաստունէ ատեալ սեռ . ան . ո՛չ . ո՛չ բնաւ , թէ իձ թշուառութեան և թէ իձ բարօրութեան ատեն կ'ին ձը իձ յարկի ներքե չը ճանայ — ո՛ր Արամաջլ ինչ սրարգե ըրիր ձեշի կ'ինը տալով . կ'ինները ո՛ր ինչ ատեն է այն : »

Բլադոն կ'ըսէ — « վատ ձարդերը , որք էրք կենդանի էին անիրաւ էշան , հաւանական է թէ էրկրօրդ անգամ ձնելու ատեն , կ'ին պիտի այլակերպին . » Բլադոնի , էրկնային Բլադոնի կարծիքը որքան և այլանդակ էրեայ , ձիշին գարու հոռոճէտկուն կրօնաւորներու կարծիքէ շատ հեւու չ'է որք յանգգնեցան ժողովքի ձը ձէշ խնդիր ընել թէ « կ'ինը հոգի ունի՞ ձը : »

Այլ կ'իններու ամենէ կատաղի թշնամին Ներիրիտ ոջրերգու բանահիւսը է . առիթ ձը չը կորուսընէր կ'իններու գէձ թշնամանելու , հայհոյելու , և անիծելու : Նձէ Քիձոն ձարդերը ատոջ կամ ձարդատեայ ձականունը առաւ , կ'ըսէ Տեշանել , Ներիրիտ կ'ինները ատոջ կամ կնատեայ (misogyne) կ'ընայ անուանիլ :

« Ո՛ր Արամաջլ , կը գոչէ ոջրերգութեան ձը ձէշ , Բնչու աղևու

Ներքև ստեղծեր ձարդերու ձահատու հարուածը (կիմը) : Լծէ ի մտի որոշեր էիր ձարդկային սեռը ստեղծել, չէլ՛ր ձը կրնալ կիմերը մեկզկի թալուլ, չէլ՛ր ձը կրնար վճիռ տալ որ ձարդերը մեհեհանի ձը մէջ քիջ պարզեմ ձը հուրերելով (ոսկիէ, արծաթէ, կամ արայրէ) կարենային երթալ սերմեր գնել, սմեն մէկը իր վիճակին համեմատ արժէք ձը վճարելով : Ա՛հ Լծէ այնպէս սահմանէիր ճիճաւ անոնք տուներու մէջ անդորր կ'ապրէին, և կիմերու սերունդի (engence) հարկ չ'էր ըլլար : »

Մեծն Շեքսպիրը այս ամենի կարծիքը քիչ ձև փոխելով կ'առնէ և կը կրկնէ իր Մեկակիկն անուն ուղբերգութեան մէջ : Ասկէ անդին դառն թշնամանք ճգ կարելի չ'է կիներու դէմ ստողել :

« Կրնե՞րք, ինչ սերունդ, իմ սիրած առեկէ չը յազիր, վայ և թաք կրնե՞րա երեսը, այո՛՛ այսպէս ի՛նչսն և ի՛նչուս պիտի վախճանամ նոյն հայհոյանքը կընե՞լէ, որովհետեւ անոնք չ'են դադրիր արժանի ըլլալէ : » Եւ Հեքիաթի ձէք այսպէս .

« Անտոն որ կրնէրու ամէ՛ծ տըւին, կը տամ, և սլխտ տան թո՛ղ զան հաւաքին, ևս յիայն ամենուն ամէ՛ծը կրնամ բովանդակել. ո՛չ երկիր և ո՛չ ծով ամէկէ տակի ջարհորելի բան ձը չ'են ստեղծեր. այն որ կրնէրու ետեմէ ընկեր է լաւ զիտէ թէ որքան խօսքս ճշմարիտ է ։ »

« Ի՞նչ ճաշքէ ցատտ տանէն կիմեքու սերունդոր կ'առանձ : »

Քորնէլի Քորքիմարէ առնելով Քալիեօքի ձէջ կ'ըսէ.

« Կի՛ն, այս ամուսնը ձիայն կը բաւէ . ամուսնը տալէ հարը
ծնամանքի հեղեղը անօգտու է: »

Femme! ce nom suffit sans ce torrent d'injures.

Ոչընդգոծներէ հաբը կտտտիւրզու բաճաճիւանհրու զալու ըլ-
լաճընէ ալ կիմհրու հաճար ոչ ալհնաճաճիւն, և ոչ զուճ կը ճնայ :
Հիւրընդարս կ'ըսէ,

« Կ'նն ձը ին հրիկ'նն հրկու հրամայի օր կը տայ, հարսնիքի և թաշտմի օրը. » ձի' հարցընէր թէ այս երկու օրէ ո՛րը տսելի ընտրելի կամ հրամայի է փառն ջի' Գրէճոն պատասխանմի կը տայ —

« Կինը թաղում է տանիքը պատկիր տաճակէ առելի լու է : »

Անհնարին է այս յօդուածի մէջ տմէն բան տմբութիլ . Տեղանիկը
զիրքը կարգալու է որ ճարգ կարենայ դատել յոյն նեղինակներու
բարկութիւնը և թշտամանքը . ձիայն մէկ օրինակ մ'այ յիշենք :

Տիոմէն տեսնելով թէ կինն ձը ծառէ կախուերէ կը զոչէ « Նրանի թէ բոլոր էրկիր ծառերը այսպիսի պտուղներ բերէին : »

Նթէ յոյներէ Հասնեաներու անցնինք կը տեսնենք թէ հոն ալ կինը նոյն արհամարհի և նոյն պարսաւի ներքե կը ճնշուի, թեպէտ և աւելի ձեռն կերպով : Փերանս կ'ըսէ « Լա զիտեմ թէ, կինը ի՞նչ բնութիւն ունի. ուշէ՛, չ'ուշէր . ձի՛ ուշէր, կ'ուշէ : »

Շածքօր ֆրանսեան կծու զրագէտը նոյն ձևովը աւելի սիրուն կերպով ձը կը յայտնէ « կինը շուքի կը նձանի, հետեմէ՛, կը փախի. փախիր, կը հեանի : »

Արկերոն — « Նաւակղ հովերու տո՛ւր վստահ, սիրտդ գեշտնի օրիորդներու ձի՛ տար, քանջի կոհակը աւելի հաւատարիմ է կա- նային հաւատէ : »

Շերտրիը նոյն տեսիլը աւելի լսկոնական ոճով կը յայտնէ,

« Վոհակի նման անհաւատարիմ » (perfidie comme l'onde).

Աոտրիւս — « Աինի ձը սիրտի ձէջ աւելի նենգութիւն կայ, քան թէ էրկինքի էրեսը աստղ : »

Ուրիշ ձը — « Աինը կը սիրէ կամ կ'ատէ. ձիջալույր չը կայ » —

« Նրը կինը ձիջակ կը ձոնտայ, գէշ բան կը ձոնտայ : »

Հոռո՛ի ձէջ, էրկու անուանի վրայ հետեւեալ տապանագիրը կը տեսնուէր, « Վայնէ՛ անցաւսր և տէ՛ս, հրաշք, էրիկ և կին ձը որ ալ չ'են կուտիր : »

Ո՛ր զրագէտը չը յիշէր Բիրոնի իր կինի վրայ շինած տապանա- գիրը,

Հոս է իմ կին. ո՛հ ի՛նչ կայան
Իր և իմին հանգստութեան :

Ci-git ma femme. Ah ! qu'elle est bien
Pour son repos et pour le mien.

Անանուն մը — Փետուրէ թեթեւ ի՞նչ կայ — փռշի

Փռշիէ՞ թեթեւ . — հով

Եւ հովէ՞ թեթեւ . — կին

Եւ կինէ՞ թեթեւ . — ո՛չ ի՛նչ :

Կարծեմ այսքանը հերիք է. հինքը թոշուք և նորերու գանք :
Հոս ալ թշնամութեանը նոյն է, այլ հարուածը տարբեր. զրագէտը

վիրաւորելը անօթ կը համարի, անոր համար կճեղը բաւական կը սեպէ. այլ կինը կը ջգայ թէ Ալփօնս Քարի ձը խայթը Եւրիբիտի ձը վէրքէ անտանելի է :

Թոճաս Սիպիլէ Արձագանդով ստանաւորներու ձէջ (rimes en écho) այսպէս կ'երգէ,

Խնչ բանէ տոնն է վատաղին .

— Կին

Ո՞վ շատ բիծ կը տայ մարդու յարգին .

— Կին :

Qui est la chose au monde plus infâme ?

— Femme !

Qui plus engendre à l'homme de diffame ?

— Femme !

Թող ներէ ձեզի հայ բանահիւսը. այս հին ֆրանսերէնը աւելի ընտիր կերպով թարգմանել հնար չ'եղաւ : Ֆրանսերէն արձագանդի հայերէն պատասխանի գտնել զիւրին բան չ'է. ճանաւանդ եթէ այն գէղ ի կիներու սիրտը կ'երթայ :

Մոռցայն ալ կինները չը սիրէր, և այնպիսի կծուակիծ կերպով կը հեզնէ որ վիրաւորելէ կամ թշնամանելէ աւելի է :

Ո՞վ չ'է լսեր Բարիջի ձէջ, կ'ըսէ, կին ձը ճարճինը քերթել տըլաւ, որ նոր ծորթի ձը աւելի թարձ գոյնը ունենայ :

Մալինրալ կը գրէ թէ « Աշխարհի վրայ երկու գեղանի բան կայ, կին և վարդ. և երկու աշուր պատառ, կին և սելի (melon). » որ Ֆրանսագէտը չը ջգար թէ Խնչ վշտըճբեր հեզնութիւն կայ այս բառերու ձէջ :

« Զտարճարան ձը — Կինը ճարդ չ'է. հետևաբար Քրիստոս կիններու համար չը ձեռաւ, և անոնք չը պիտի կրնան վրկիւթիւն գտնել : »

Հարկէ ձի յիշել Մսլիէրը, Լարոշֆուրոն, Լապրիւյէրը, Պուալոն, Լը Սաժը, Բէյնիարը, Մանթեպիւսն, Տիւրոն և այլն, և այլն, այս երեւելի ճարդերու կնոտեայ կարծիքը ձի առ ձի գրելը շատ երկար կ'ըլլայ. գանք ձեր օրերու :

Պռէնը կ'ըսէ — նօրեքի (modes) ուշադիր ուսումը, շատ կիներու գրագիտութիւնը է :

Տե՛նալայէ կը վկայէ թէ — կիններէ շատերը տաան և հինգ տարե-

կան բարեպաշտ են, երեսուն տարեկան՝ անտարբեր, և յիսուն տարեկան անապաշտ : — Կիներու երեսակայութիւնը շարժուն տառի կը նմանի, ուր ամեն բան զիւրաւ կը տալի, և ուր նոյնաբար ամեն բան կ'աւրելի :

Այլ կիներու ամենէ անհաշտ թշնամի են, Պաշտօն և Արթօնս Քար, ճանաւանդ այս հարինը որ չ'է թէ ձիայն իր զիրքերու ձէշ, այլ և ամեն շարած Սիէլը (Siecle) անուանիլըսգրի ձիշոցով կիներու քար նետելէ դուլ և գաղար չ'առնէր :

« Եթէ երկու կին բարեկամ ըլլան, հարսդին ձը դէմ դարձն լաւելոյ հաճար է ձիշտ : »

« Տղեր և գէշ կին ձը, աւելի աղեր և գէշ է, ամենէ աղեր և գէշ ձարդէ : »

Բ. Ժ. Սղահլ կ'ըսէ. — Իծակէ կըշին յիրաւի անուանի ճնացիւր է. հոն կին ձը հաւատարիմ եղաւ :

Շարլը Նոտիէ. — Նշանակւեր է թէ ամեն կենդանիներէ աւելի կատուն, ճանճը և կինը սղճներու և սրբուկու ժամանակ կը կոտորենն :

Թէոֆիլ Կոթիէ. — Չը կայ աւելի վայրենի զիմադրութիւն ձը, որ վերագոյն ըլլայ ծուրը կոր կինի ձը զիմադրութենէ :

Տեշանէլ Ֆրանսայի հեշինակները յիշելէ ետեւ, Իդալիայի, Սպանիայի, Ինկիլդէտայի և Ռուսիայի հեշինակներու քանի ձը կարծիքը յառաջ կը բերէ : Աս օտարական գրագէտները ոչ ձիայն իրարմէ այլ և Ֆրանսեաներէ վար չ'են ճնար կինը թշնամանելու կամ բանբասելու համար : Այնչափ կը փութածք կիներու սիրտը ստենէ որ յօժարական ասղի հասարը կը թռչունք և երկրորդը կ'առնենք. ճրրիկէ ետքը լաւ օղը. յանդիմանելէ ետքը զովհետը, այլ ճոռնալու չ'է թէ ձենք ոչ զովհետը տուող և ո'չ յանդիմանութիւնը զրոյը եճք : Ուստի թող կինը չը բարկանայ, սղահ ձը ևս համբերէ, աչերը սրէ, հագլի ջարդարւի, երեսն ելլայ որ զովհետի արժանի ըլլայ :

Տեշանէլ Թիւրք և հայ հեշինակի ձը կարծիքը չը յիշեր. ինչո՞ւ : Մի թէ՛ հայը և Թիւրքը կիներու ետեւէ բան ձը ըսած չ'ունին. — շատ. այլ կրնայ հաստատուիլ թէ զրամ չ'ունին կամ ձենք չ'ենք զիտեր :

Հետեւալ երեք տղերը ձիայն յիշենք որ բանասէր երիտասարդի ձը բերնէ լսեր եճք :

Կինը, հոտը անուշ համը ճահաւու տերս ձէ :

Երբ ասեցով շարդարուն կին ձը կը տեսնե՞ս, ոչնին կը յիշե՞ս.
Տեսո՞ւ :

Ու՛ր կ'իյնաս ընկիր, կինի ոտքերու քով ձիւնիւր :

Երկրորդ հատորին ձեջ, որու, ինչպէս և ըսինք, ամունք է
բե սրբան կինը գովելու եւ հեղինակը վերստին Նայէ կը սկսի և
Միլլոնի հրաշալի խօսքերը կը յիշէ, այլ հոս նիւթը քիչ ձը սյ-
լայէլու համար ժամանակի կարգին չը հետեւիր, և անտարբեր ձեկ
հեղինակէ ձեկալը կ'անցնի, ու Միլլոնէ հաքը Լատրիւյէրի զրաժը
յառաջ կը բերէ. — զեջանի զեճը ձը ամեն տեսարանէ զեջանի բան
ձ'է, և սիրուհիի ձը ձայնը ամենէ անուշ զեջեղ ձ'է : Ետքը, ձաջի-
րու, ճակատի, ունքի, աչկոյ, ակռաներու, բերանի, շուրթերու,
գոյնի վրայ շինած ստանաւորները կը յիշէ և իբրեւ սոսակ ամե-
նայնի Թէօֆիլ Կոթիէի այս երկու նորերը կը յարէ.

Comme les seins d'Isis aux contours ronds et purs
Ses beaux seins se dressaient étincelants et durs.

Պրանծո՞ս Սպանիկ հեղինակի ձը բերնէ կը հաստատէ թէ կին
ձը կատարեալ և անարատ զեջանի ըլլալու համար երեսուներեք
բան պէտք են, այսինքն,

Երեք սպիտակ. — ձորթ, աչքայ և ձեռն.

Երեք սև. — աչք, ունք և կոպ.

Երեք կարծիր. — շուրթ, այս և երունք.

Երեք երկայն. — ձարձին, ձաջ և ձեռն.

Երեք կարե. — աչքայ, ականջ և ոտք.

Երեք լայն. — լանջ, ճակատ և ձէջ-ունք (entre-sourcil).

Երեք նեղ. — բերան, ձէջք և ոտքի ձուտը (entrée du pied).

Երեք հաստ. — ձե, սրունք և թոճք.

Երեք նուրբ. — ձուտ, ձաջ և շուրթ.

Երեք պղտի. — զրկի, քիթ և գլուխ :

Այլ այս բանասէրին կարծիքը շատ հիմնաւոր չ'երևար. զեջը ձի
և նոյնը չ'է ամեն երկրի վրայ և ամեն ազգի ձէջ : Նորք և աշնա-
ղէձ կ'են ձը թիւրքի ձը ասը և յարգ չ'ունենալը ո՞վ չը գիտէր. հնդկիկ
ձը կամ Սինէականի ձը հաւանք կ'են ձեղի զրեթէ նորկայի կ'ե-
րայ : Հարցու, կ'ըմէ երեւի հեղինակ ձը, գորտի ձը թէ ի՞նչէ
շեջը. ստատախանի կը տայ թէ ի՞նչ գորտուհի (crapaude).

Ֆրանսուա Ա ծագաւորը կ'ըսէր թէ. — արքունիք ձեռք ուր կ'ինչը կայ անգարուն տարի ձեռք, անվարդ զարուն ծէ :

Ախարնիկ երեկի բանահիւսը և բանսկաւորը կը հաւտայ թէ. — կ'ինչը արեւելքի հրաշակերտը (chef-d'œuvre) է :

Օգիւշ . — Հրեշտակներու գեղը ներկայելու համար կ'ինչերու նման կը նկարեն ջանոնք :

Մերօրեայ հեղինակներէ ձեկ քանին յիշենք :

Պիլոն կամ Պայրն — Կ'ինչերը կը սիրեն, և օր կ'ըլլայ ուր այն բռնակալին ձիւրը, որ կ'ուշէր թէ ճարգկային սեռը ձեկ զլուխ ձիւրն ունենայ, որպէս ջի ձեկ հարուածով ձեռք արտաւէ, սարանէ, ուրիշ ձիւրով հասկ կ'ուշեն որ կատարի . ի՞նչ փափագը այնչափ լայն է, այլ ոչ այնչափ հարակամ, ճանաւանդ թէ տեղի քնքուշ աւոր կատարի փափագէ : Շատ անգամ փափագեր են, կ'ըսեն, (յիւրախ հիմայ ջէ, այլ երբ պատանի և աւուրգ էի) որ կ'ունային սեռը ձեկ վարդէ բերան ձեռնենայ, որպէս ջի հիւսիսէ հարաւ ամեն կ'ինչերու ձիւրնգամայն համբոյր ձեռք ամ :

Ա. Շենիէ . — Նէէր ձի' երթար, փարեղի ասեն, կ'ոհակներու ապուհներ, վասն ջի կը վախնամ որ առաւածուհի ձեռք կը կարծեն ջրեղ . . .

Արթրէա Տը Միւսէ,

Այո՛ կ'ինչեր, ինչ և բախ
Եւ խանութին տնիք ապու,
Մեկ ժպիտով կամ յուսահատ
Նա կամ արբշիւ գիւղ ընելու :

Oui femmes ! quoi qu'on puisse dire
Vous avez le fatal pouvoir
De nous jeter par un sourire
Dans l'ivresse ou le désespoir.

Ներքիւն արդեօք ձեղի ամանուն հայի ձեռք բերնէ երեք պարսաւ յիշելէ հաս երկու տու ալ գովեստի ոտանաւոր յիշենք : Նրբ ձեռք լեզուի ձեղ կը տեսնենք թէ աշխարհներու ճարգարտաշար, ստերու կաքաւաքայլ, աշխարհ ձեղուտը, սիրուն վերադիւրները արեւը են, ամերկեայ կ'ընամբ Լեռնաւորի թէ ձեռք ձեղ ալ կ'ինչը երգուք բանահիւսներ պոխաս ջէն Լեղեր, այլ ձեռք ազգը հեղինակներու յարգը չը գիտէր, այլ ձեռք ազգը . . . համբերութիւն այն օրը պիտի գայ,

շատ յոյս ունինք, որ ամեն բանասէր գրիչէ ընկած բառը անգամ
չը պիտի կորուսաւի :

Երկու աչեր

Երկու կաթ .

Երկու ստին

Երկու խայծ .

Երկուքի մէջ աննման

Է սկարբոյր վարդ բերան . . . :

Լէօն Կօշլան բանավէպը *Թիե Խլէե Բարիզուհի*ը (Ce que c'est
qu'une Parisienne) ամուն գրքուկի ձեռք Բարիզեան կինը ամեն
կիներէ վեր կը հաճարի. շատերը այս կարծիքէն են, ձեռք ալ քիչ
ձեռք կ'երկբայինք, այսու ամենայնիւ արժան կը դասինք հետագայ
երեսը թարգմանել բառ առ բառ :

« Օր ձեռք Կապույտ կիւսը (La Fée Bleue) օղէ Երկրի վրայ իշու
ճարդասէր զիտաւորութեամբ ձեռք այլ և այլ Երկիրներու վրայ
բնակալ, ամեն օրիորդներու բաշխել իր պարգևներու զանձը,

Իր Աճարանի ամուն թշուղը վառը հնչեց, և նոյնհետայն ամեն
աջգէ ճատը աչ կին ձեռք Կապույտ կիւսի ածուրն ոտը Եկաւ : Երբ
այս ամեն կանայն հիւսնները, ինչպէս Երևակայելիէ, ձեռքաւ
Եկան բառական ձեռք բաշխութիւն ձեռք շինեցին : Այս տեսարանը
1850ի յեղաշրջումէ շատ առաջ կը կատարէր :

Բարի Կապույտ կիւսը իր ամեն բարեկամութիւններու ըստ . —
« Կը վաւարակն որ ձեռքէ ձեռք ինչ ընկու պարգևէ զանգատելու
տեղի ձեռք չ'ունենայ. կարողութիւն չ'ունին ամենու պէ և նոյն
պարգևը նոյնիւ. այսպիսի ձեռքերուութիւն ձեռք (uniformité) Ես
առատօրէն ընկու ըլլայի նէ, պարգևներու արժէքը չ'էր ձեռք
անհետ ընէր » :

Կիւսերու ժամանակը թանկագին է, ամար հաճար քիչ կը
խօսին. ուստի Կապույտ կիւսը այսչափ ըսելէ Ետքը իր հառն
վերջը դրու և սկսու պարգևները բաշխել : Կիւսերու ձեռքին ալ
զմարը չ'Եկաւ իր այս խօսքը :

Քառաթիւղեան նահանգներու նուիրակ ճատը աչ կինի, այնքան սե
և Երկայն ճաշեր տըլու որ անիկա կրնար ամով լօթիկ (mantille)
ձեռք շինել :

Իտալիայի նուիրակ կինի վաւարակն և հրային աչեր տըլու
որը գիշեր ատեն Վէշիկ հրայեան բանկու՞մ յիշել կը տային :

Թիւրքիայի նաւիրահուհիին լուսնի նձառն բոլորչի, և էյուէր
Թաշուհի փետուրի նձառն փափուկ զերուծին ձը առւաւ :

Ինկիլզերայի նաւիրահուհիին հիւսիսային արշապոյսը (aurore
boréale) ընծայ ըրաւ որ անով այտերը, շուրթերը և ստերը շպարէ
նկարէ :

Ալձանուհիին իր ակումներու նձառն ակաւայ տըւաւ, և որ ակ-
աւայէ ստորին բաճէ, սակայն իր արժէքը ունի, զիրաջգայ սիրտ
ձը սիրելու բոլորովին հակաձէտ :

Մոսկովուհիին Թագուհի արտաքին շէնքը և շնորհքը նաւի-
րէյ :

Ասկէ հտըր, ճասնաւոր սպարազաններու գալով, Նէ սպորսի կինի
շուրթերու վրայ զրաւ ջուարձութիւնը, Իրլանտուհի ձը զվառն
ձէջ բարակ-ձիտըր, Ֆրանսուհի ձը սրտին ձէջ բարի ջգայու-
թիւնը (bon sens), զրաւ, և երբ ամեն պարզև հատաւ, և ոտրի
կլկելու և ծուելու կը պատրաստուէր — Հոսպա ինծի, ըսաւ Բա-
րիջուհին, անոր կապոյտ պարեգօտին հոջձաշարժ ծայրերէ բու-
նելով, հոսպա ինծի :

— Դու ձիտքէս ելիւ էիր,

— Բոլորովին ելիւ էի, այսպէս ձոռնալ կ'ըլլայ ձը, տիկին :

— Ի՞նչ ընեմ, այնքան ինծի ձօա եկեր էիր, որ ջքէջ չը տեսայ.
հիճա ի՞նչ տամ քեզի. պարզեալի քոսկին ձէջ ալ բաճ ձը չը կայ :

Այս ըսաւ կիւսը և սկսաւ ձոռնալ. ձէկէն նշտնով ձը շնորհա-
պարտ գեղանիները ետ կանչելով ըսաւ անոնց. — սիրունիք
զուք բարի էք, վասն ջի աշտըր էք. հիճայ ձէջի կ'իյնայ ի՞նչ ձոռն
սկսալը ձեղձեղ. պարզեալաշխի ատեն ձեր Բարիջիւն քոյրը ձոռ-
ցայ, ուստի ամեն ձեկերնիդ ջատ ջատ կաշաչեմ որ իր սրարգե
կտոր ձէ հանէ և ձեր Բարիջուհիին տայ : Ասկէ ձէջի եղած կո-
րուտը քիչ բան է, այլ անով սխտի ձը ջատ գարձան կ'ընէք :
Կիւսի ձը, ձանառանց Կապոյտ կիւսի, բան ձը կը ձերժուի՞ ձը :

Այն ժամանակ այնպիսի շնորհքով ձը, որ երանայի հոգիները
ունին ձիւտ, այս կիւսերը Բարիջուհիին քովը եկան ձի առ ձի, և
ձօալէն անցնելով՝ ձէկը քիչ ձը իր սետծոյր աշտըր ձաջերէ ձեկալը
քիչ ձը իր վարդէայ զոյնէ, երորդ ձը իր կայտառութեան քանի
ձը հառազայթը և ուրիշ ձը իր զիրաջգայ սիրտի հնարին եղած
կտորը, առաւ տըւաւ անոր : Նւ անա այսպէս Բարիջուհին որ
առաջ աջքատիկ, աննշտն, և անյայտ էր, ձէկէ ինչկ այս բա-

ժինէ ետքը, ձիւս ընկերներէ աւելի հարուստ, աւելի օծտաւէտ զտնըւնցաւ :

Սիրուն Լէօն Կօշլան վախճանձ Թէ զու ալ Բարիշեան ևս

Այլ գեղութիւնը զովիւ և պաշտելը բաւական չ'եղաւ. տեսակ ձը հեշինակներ երևան ելան այնքան կիններու հոծար սիրական որ ձինչև տգեղութիւնը երգելու ձաճարճակեցան, ըսելով Թէ գեղութիւնը կարճատև է և տգեղութիւնը յարատև արդարև. այլանպակ ճաշակ. ձիթէ՞ յարատև ըլլալովը տգեղութիւնը աւելի սիրուն է. շարժանք :

Սղանլ աւելի ճիշդ կը դատէ երբ կ'ըսէ. — Տգեղութիւնը իր Թշնամի գեղութեան քով այս շահը ունի, որ այնքան զժուարինէ տգեղի ձը Բաճրատիլ որքան գեղտնիի ձը չը բանբատիլ :

Այլ տա ալ բաւական չ'եղաւ. Քորնէյլ Ակրիբբա կը պնդէ Թէ կինը ձարդէ վերագոյն է, և իր գիրքը, որ սուտուիրաւ վաստակաւ կուտակ ձը կրնայ հաճարիլ, ամենէ հետաքրքիր յիշատակարան ձ'է ձտային հեղտթեան : Քիչ բաճաւէր կայ որ իրեն նաճն սիրով և ետանդով պաշտպանէ կիները. ձեկ քանի տաջ ձիայն Թարգձանէնք :

« Բնութիւնը կինը ձարդէ աւելի ճարտասան ըրաւ, կ'ըսէ, ամեն ձարդկային էջ տտենարան կը ձնի. այնչափ լեղտանի է, բաւերը այնքան վասակ տա վասակ կը հոսին իր բերնէ որ երբեք ձարդ տ. քով չը տեսնուիր. : Այս ձասի ձէջ բնութիւնը այնքան նախատեսաւ եղաւ որ ամբեջաւ կամ հաճր, կինէ հաշտագլուա բան չը կայ երկրի վրայ. ընկերութեան ձէջ հաշիւ Թէ տաեն տաեն հաճրտնի ձը կ'երևայ : Արդարև վասաք է կինի ձենէ գեր ի վերայ ըլլալ այն բանով որ տաուն էակը անասունէ աւելի կը շտաէ » :

Մարկօ Թագուճին ալ, Հանրի Ռ. ի տաջի կինը, շատ աշխատեցաւ վաստակ հաստատել Թէ կինը ձարդէ վերագոյն է :

Տիկինն Ժիրարտէնը կ'ըսէ Թէ. — « Հարկար ձարդաւ ձէջ երկու բարակձիւս կրնայ գրտնուիլ. հարկար կինի ձէջ ձեկ տարաւ ձը ձիայն կրնաս գանալ : Ահա հաճնձատութիւնը » :

Տիկինն Նէքերը աւելի ճշձարկաւ նկատաւ ձը ունի կիներու վրայ. — « Կիները, կ'ըսէ, ապրելու և խօսելու հաճար ձակերը կամ գատարկ տեղերը կը բնուն, և կը նձանին վասակակ վետուրներու որ ասպակիով լի տնդակի ձէջ կը գրին. այս վետուրները

բան ձը չ'են հաճարիր, այլ եթէ հոն չ'ըլլան ամեն բան կը կտարի
կը լըճնայ » :

Շերիտան վճռարար կ'ըսէ, — Կլիները ձեջ կը կառավարեն,
ուրե՛ն աշխատինք որ կատարեալ ըլլան. որքան աւելի լոյս առ-
նեն, ձենք այնքան աւելի լուսածիտ կ'ըլլանք : Կլիներու ձտային
ձշակութենէ կախեալէ ճարգերու իմաստութիւնը :

Սանիալ Տիւպէ. — « Աճեն բան կը ստիպէ հաստալու թէ կինը
ճիտքով և բարքով աւելի հանրապետական է քան թէ ճարգը » :
Ո՛ր էր թէ գոնէ այս գովեստը իրաւ ըլլար :

Տիկին Սիալ — Սէրը կլիներու կեանքի բոլոր պատճառիւնը է,
և ճարգերու կեանքի ձիջանկ բանձը » իրաւ. այլ ի՞նչ պատճառ-
թիւն :

Կարծե՛ք այսքանը բաւականէ. աւելի տաշակութիւն չ'ենք ուշի-
րաւ վերձանոջներու, թէպէտև այս խօսքը քիչ ձը ծանր էրևայ
կլիներու, որով հետև անոնց գովեստը կ'ընենք կամ կը թարգմա-
նենք : Հետաքրքիր բանասերը կրնայ, եթէ կամի և եթէ Փրանս-
սերէն գիտէ, այս նեւթի վրայ Լուի Տէնուայէի Բ. Փ. Սպահլի, է.
Բելըգանի սիրտն և հասուն ծառածութիւնները կարգալ, ճանաւանդ
այս ետքինինը որ նշանաւոր յօդուածի ձը ձէջ պարտեալիւրէ վառ-
վառն աճով ձը : Կը փափագէինք ջոմն ալ թարգմանել այլ կասկած
ըրինք որ անոր զառափարճերը արեւեաներու օգտակար չ'ըլլան :

Գրիչը թոջ տալու ատենը Վիկտոր Հիւկոյի անճամն ոտանա-
ւորները կը յիշենք որ կլիներու վրայ շինած է :

Ներկի՞ է արդեօք Փրանսերէնը ձիայն հոս զնէլ :

..... Comme au bout d'une branche on voit étinceler
Une goutte de pluie où le ciel vient briller,
Qu'on secoue avec l'arbre, et qui tremble, et qui lutte,<
Perle avant de tomber, et fange après la chute.

ԱՅԼԵՒԱՅԼՔ

Արևելքը բերկրալի սիրտով առդ կ'առնէ թէ Բարիչի հայ երիտասարդներէ մէկը, մեր կարևոր բարեկամ, Յարգի Գէորգ Թագտրեանը, այս օրեր Բժշկական դպրատունէ բժիշկի պատուանունը առաւ։ Քննողք էին, Պուլիօ, Վելքօ, Պուշիւ և Հարտի, դաստուերը. քննութիւնը զրեթէ մէկ ժամ տևեց և քննադէպ յաջողական ելաւ ստալարնէն ի հաճութիւն, ոչ միայն իր բաղձածիւ հայ բարեկամներու որ հոն հալքուէր և սրտածունդ կը սարսէին, այլ և ֆրանսեան և օտարական ընկերներու և նոյն իսկ վարժապետներու։ Քննութեան ամսուակալը, երեկին Պուլիօ, մասնաւոր կերպով իր շնորհակալութիւնը յայտնեց բոլոր Հանդիսատեսներու, և քաջալէր առաւ յարգի Թագտրեանին։

Նորըմտիւր բժիշկին զիրը կամ զրութիւնը (thèse) Ծիւղր րիֆօտ անուն վտանգալի հիւանդութեան վրայ շինուած էր, և յայտնի ու մէկին կերպով Պուլիօին վարդապետութիւնը կը քարոջէր ու կը պաշտպանէր. Շոմել, Լուի, Անտրայ, Ֆորմէ և ուրիշ անուանի բժիշկներու գէճ։

Արևելքի սահմանէ դուրս է բժշկական խնդիրներ յուշել, և դատում մը տայ այն առարկայի վրայ, որ այնքան բանակալի առիթ եղեր է։ Դրութիւնը ուշի ուշով կարգալէ ետև, լմեջի այնպէս կ'երևայ թէ ճշմարտութիւնը Պուլիօին կսոճը է. ուստի ուրախ ենք որ այսպիսի աշատամիտ և մեծ փիլիսոփայի մը, ինչպէս նաև հաշուադիտ վարժապետի մը, աշակերտ կը դառնի ջինքը յարգի Թագտրեանը և անոն աներկիւջ իր կարծիքը հրապարակաւ կը պաշտպանէ։ Պատմական մասին մէջ կը զիտենք թէ հեղինակը Բինելի և քանի մը յետադէմ (rétrogrades) բժիշկներու կարծիքը խտտի կը դատապարտէ. ուրախ ենք, վասն զի Բինելի ստայօղ փիլիսոփայութիւնը բժշկական գիտութեան շատ վնաս տուաւ։ Յարգի Թագտրեանը մանաւանդ զիտուն և յաջողակ վերաբոյժ է ինչպէս և իրեն դաստուերը կը վերայեն. և երկար առնէ իրեր Բարիչի մէջ այս արհեստը սովորելու նախէ էր։ Յուսածը թէ այսպիսի արտոնալի և արիւնալի ժամանակ մը իր հայրենիքը դառնալով, ոչ միայն Թիւրքիայի այլ և Դաշնադիր տէրութիւններու օգտա-

կար ծառայութիւններ պիտի ընէ և ձեր աջգին յառաջագլիծութեան պիտի աշխատի, յառաջագլիծութիւն որ ամէն ուսումնականի համար նուիրական պարտ ձէ հիմական պարագաներուն նայելով:

Վ Ի Պ Ա. Կ Ա. Ն.

ՈՒՐԻՔԱ. (1)

Ահի ժամանակին ամենէ աջդու անձերէ երկուքը ճարեշարտ-հիին շրախառադարա էին, երբ անոր վիճակը տեսան հին ծա-ւ սայութիւնները իմաի բերին և երախտագէտ սրտով անոր օգնե ուշեցին: Ի տուէ և ի զիշերի անոր վրայ հսկելով ամեն բանի առջեւ տաին որ անոր վառնց ձը չը հասնի. շատ անգամ իրենց կեանքը ի վառնցի զրին ճարեշարտհիին կեանքը յէջաշրջակա-ներու կատաղութենէ աջատելու համար: Նշանակելու արժանի է թէ այնպիսի աշխտալի օրերու ձէջ կ'ապրէինք ուր, ամենէ բռ-նակալ կողծնապետները (chef de parti) անգամ պջտի բարու-թիւն ձը չ'էին կրնար ընելու անվտանգ. կարծէիր թէ Փրանսայի աւերալլի հոջի վրայ տիրել հնար չ'էր եթէ ոչ չարօրէն. վասն ջի չարութիւնը ձիայն կը տար ճարդու և կ'առնէր անկէ իշխանու-թիւնը:

Մարեշարտհին բանա չը ծտաւ, ձիայն իր տունի ձէջ ի պահետի զրեցաւ, սուտ հիւանդութեան ձը պատճառաւ: Շարլը, աշբան և Էս, անոր քովէ չը հեռացանք, և ամեն դարձանը անոր կը տայինք: Հիմա բան ձը չը կրնար նկարել թէ այն ատենը ինչ ահալի և վարանական վիճակի ձէջ ձեր օրերը կ'անցընէինք, ամեն երեկոյ, լրագիրի ձէջ կարգալով, ճարեշարտհիին բարե-կաձներու զատապարտութիւնը կամ ձահը, և ամեն վայրկեան զոջալով թէ անոր պաշտպաները ջանիկա ապահով պահելու ջօրութիւնը չը կարուտնեն: Նւ յիրաւի. քանջի ինսցանք թէ ի ձահ

(1) Տես Արեւելք թիւ Ա. եւ Բ.

երթալէ շատ հետո չ'էր եղեր. այլ այն օրերը Ռոսպէսրիէր ձեռնելով ամեն վտանգ անհետ եղաւ, և սոսկալի սպանումները վերջ ձը գտան : Այն ժամանակ ամեն մարդ քիչ ձը ողի առաւ. պահակները մարեշալուհիին տունէ հեռացան, և մենք չորս հոգի ճիւղ-նութեան մէջ ընկանք, այնպիսի ջգայումով մը զրաւեալ որ ամեն մարդ կ'ունենայ, երբ մեծ աղէտէ մը միահալոցն կ'աջատիծք : Կարծէիր թէ այս անակալ օրերու մէջ մարդկային ամեն յօդերը սեղմեր էին թշուառութեան բռնութենէ. և ես ջգացեր էի թէ հոն, գոնէ, օտարական չ'եմ և միաներու համալիրէս կը համարւիմ :

Կրնամ ըսել թէ ճանկային երանալի կեղծիքը կորուստնէլէ հորը, կեանքիս մէջ այնպիսի անոյշ վայրկեաներ չ'եմ անցուցեր, ինչպէս այս անգլի ժամանակէ հտն եկող օրերու մէջ : Մարեշալուհիին ընտանեկան կեանքի հրապոյրը և շնորհ գերագոյն կերպով ունէր. թոյլատու, ևզխրական (facile) էր անիկա, և առջեւ ամեն բան կրնար ըսիլ. ամեն բան կը մարգարէանար, ըստածը և ըստեւորը յառաջ-մէ կը գտնակէր. Նրբէք խստիւ կամ անհաւատարմաբար չ'էր առնէր խօսքերը և անվստահութիւն մը ջգար. իր առջեւ մտածութիւնը ինչև էին, այն կ'արժէին. մէկը բանի մը պատասխանատու չ'էր : Այսպիսի յատկութիւն մը մարեշալուհիին բարեկամներու երջանկութիւն կրնար տալ, երբ նաև անկէ ուրիշ յատկութիւն մը չ'ունենար անիկա : Այլ ո՞վ կրնայ ըսել թէ անկէ շատ որքան շնորհով շարդարւած էր այս վեհ աիկինը : Նրբ խօսելու սկսէր, երբեք սին և տաքակալի բան մը չ'էր ջգար լսողը. իր միտքի համար ամեն նիւթ աջնիւ ճարակ մը էր : Մանրամասն բաներու ջբաջիւր, որ հասարակ մարդերու համար իմաստակութեան նիւթ է, նշանաւոր մարդու մը քով բիրաւոր հրճիւի աջբիւր մը կ'ըլլայ և ամեն մարդ կը բերկրի. քանզի վեհ միտքերու միայն յատուկ բան է յոչինչէ բան մը երևան բերել : Ամենէ ուսակային տեսիլը, երբ մարեշալուհիին բերնէ կ'ելլէր, բերբի կ'ըլլար. իր միտքը և գոտածը անոր բիւր նոր գոյն կը տային :

Բարբի կողմէ Շարլը Մարեշալուհիին հետ քանի մը յարաբե-րութիւն ունէր. և իր միտքը անոր միտքի կը նմանէր երբ ասիկա ղեռ պատանի էր և յամենայնի արդար, հաստատ, մաւալ և անդրդուելի միտք ունէր. պատասխանութիւնը թոյլ ի թոյլ չը մտածէր, կարծիք մը կ'ընդունի կամ կը մերժէ, պիտակ բաները չը սիրէր. կամ հիմնովին բարի է կամ բոլորովին յոռի. ասոր հակառակ պատասխանը մայրաբեկ նաւի մը կը նմանի, ջինքը ամեն հովի

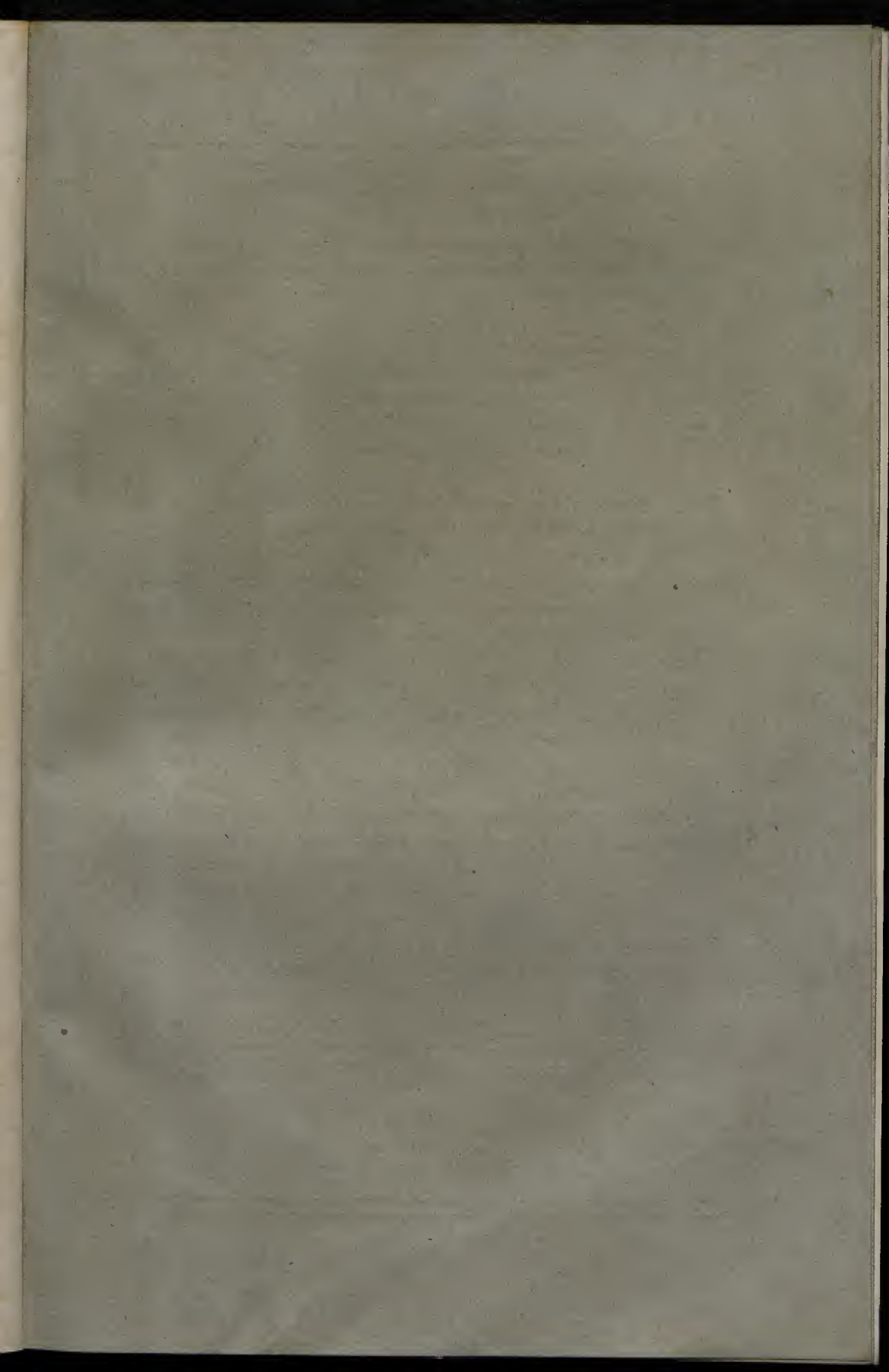
• Կը տայ և իրեն համար չը կայ բան ճը որ կատարեալ բարի և բան ճը որ կատարեալ յոռի ըլլայ : Շարլը իր հասակին ամենէ գեղանի երկու կիրժերը ունէր , արդարութիւնը և առաքինութիւնը :

Արդէն ըսեր է՞ թէ՞ անիկա սնապարծ ճարդերու շուքը կ'ատէր , և երբեմն այս ատելութիւնը այն աշտիճան կը հասնէր որ իրեն պակսութիւն ճը կ'ըլլար , և սնապարծութիւն չ'եղած աեջը անգամ կը զատապարտէր : Ինքը սովորաբար սածկուի սիրտ ճը ունէր , աւատի իր վատահումիւնը յայտնելը և սիրտը բանալը ճարդու շատ պատիւ կ'ընէր , ինչու որ այն վատահումիւնը տալը համարուէ կը ծագէր և ոչ թէ իր բնութեան ճիտումէ : Ինչ որ կը շնորհէր ուրիշի ճը շատ արժէք ունէր , վասն ջի ախանայ չ'էր ըրածը , թեպետև ընտանիքն արարչութիւնը ճիշտ ունենար : Այնչափ իմ վրայ կը վատանէր որ իր ճիտքի ամէն խորհուրդը կը յայտնէր ինծի վտանահակի : Յերեկայի , սեղանի բոլորակը շարւած , զրեթէ ամեն նիւթի վրայ կը խօսէինք . հինգրեայ արբան ճիշտ անկէ պակաս չ'էր : Ասիկա սուտ տեսիլներու այն պիսի շարք ճը շինէր էր իր ճիտքի ճէջ , և այն պիսի բարեճիտ կերպով կը պաշտպանէր ջանոնք , որ ճարեշալութիւն համար անսպաս ջուարճութիւն ճը եղած էր , որու ուրիշ ու բուստոր ճիտքը ոչորճելի արբային այլանդակ կարճիքները երևան կը հանէր և կը հերքէր : Արբան երբէր չ'էր բարկանար , թեպետև ճարեշալութիւն իր դատումով , Բօլանի կամ Շարլըճայնի հարուածներու նման , ջանիկա թաւալղոր կը կործանէր : Մարեշալութիւն քալելը կը սիրէր , և ամեն առտու Սէն-ժէր-ճէնի անտառակի ճէջ , արբային հետ թե ի թե , պտոյտ ճը կ'ընէր : Շարլը և ես հեռուէ անոնց կը հետեւէինք : Ասիկա այն ասանքը ինծի կը յայտնէր իր ջբաշումը , առաջադրութիւնները , յոյսերը ճանաւանդ իր տեսիլները որ ունէր իրերու , ճարդերու և պատահարներու վրայ : Ինչէ բան ճը չ'էր պահեր , այստ ամենայնեւ ճիտքէն անգամ չ'էր անցներ թէ ինծի գաշտնիք ճը կը վստահի : Այնքան երկար ժամանակէ իվիւր կը յենուր իմ վրայ որ իմ բարեկամութիւնը իր կեանքը եղած էր , զրեթէ անջգայ կերպով անով կը ջուարթանար , և ինչ ոչ ուշադրութիւն և ոչ համաճումութիւն ճը կը խնդրէր , վասն ջի գիտէր թէ իր վրայ խօսելու ասանք , իմ վրայ ինծի կը խօսէր և թէ ես իրճէ տակի ինքը էի : Դ՛ի ինչ նրապոյր և ինչ վատահումիւն . այսպիսի վատահումիւն ճը ամեն բանի տեղ կըրնայ բռնէ , հաս երջանկութեան : Չ'էի խորհեր բնու իմ վիշտերու

պատճառը Շարլին յայտնել. ձիւս կը գնէի անոր խօսքերու, որք
չը զիտեմ վրածական աշդուճով, բոլոր իմ կսկիծները ձոռնաւ կը
տային : Եթէ անիկա հարցունէր այն պատճառը, ես պիտի յիշէի,
և այն ժամանակ ամեն բան պիտի յայտնէի անոր, այլ անիկա չէր
երևակայէր թէ ես ալ զաշտնիք ձը ունիմ սիրտիս ձէջ : Սովորու-
թիւն եղեր էր իս վշտահար տեսնել, և ճարեշարունին այնքան
կ'աշխատէր որ երջանիկ ըլլամ որ ի վերջէ պիտի կարծէր թէ
երջանիկ եմ. և ես պէտքէր որ ըլլայի ու շատ անգամ ալ ինծի կ'ըսէի
թէ տպերախտ և չիմար եմ այնքան բարութիւն տեսնելէ ետեւ սա-
կաւին վշտաբեկ հայիլ ու ճաշիլ : Չ'եմ զիտեր թէ պիտի համարձա-
կէի արգեօ՞ր խոստովանիլ թէ իմ անդարձանկի արածութիւնը սր-
չափ իս ասերջանիկ կ'ընէր : Ածօթարերբան ծ'է չը զիտնէլ հարկին
(nécessité) հնաշանդիլ, անոր համար այս տեսակ տրտածութիւնը ձեր
վրայ տիրելու ատենը, ձինչև ի յուսահատութիւն կը տանի ջնջ :
Շարլին սիրտս բռնապու անոր համար կը վախճայի նաև որ
ասիկա խիստ դատած ձը ունէր : Երեկոյ ձը, զթութեան վրայ խօսք
բացեցաւ, և ամեն ճարգ կը հարցընէր թէ վիշտերը իրենց պատ-
ճառով եթէ հետեանքով աւելի գութ կը շարժեն : Շարլը կը հաս-
տատէր թէ վիշտերու պատճառը զթութեան արժանիէ. այն պէս կը
խորհէր ուրեմն թէ ամեն վիշտ բանականութիւնը, ձիննոյն է՞ ամեն ճարգու
համար. ամեն սիրտ ձիննոյն կարօտութիւնը ունի՞ : Միթէ՞ թշուա-
ռութիւնը սիրտի կարօտութիւնէ ասաջ չը զար : Շատ քիչ անգամ
կը պատահէր որ երեկոյեան խօսքեր այսպէս իմ վրայ ըջնային և
իմ վիշտերը յիշել տային. ևս ալ իմ կոշձէ, սրչափ և հնարին էր,
կը ջանայի որ ձիտքէս հետս ընեմ ջանոնք : Սենեակիս ձէջ որչափ
հայելի կար նէ դուրս հաներ էի, ձիշտ թաթպոսն կը հագնէի, իմ
լաթերը ճիտս ու բաշտակներս կը ծածկէ ին, և դուրս ելլելու համար
ձեմ փեշոյր ձը և քոշ ձը ընտրէր էի որ շատ անգամ տունի ձէջ ևս
կը կրէի : Աւանջ. ևս իս կը խաբէի այսպէս, և աջայի պէս աչերս
կը խփէի, ու կը կարծէի թէ ճարգ իս չը տեսնէր :

(Պիտի շարունակել .)

Համարատու Տրէքր :



ԱՐԵՒԵԼՔ

Ամիսը երկու անգամ կ'ելլէ, մէկին էւ տասնըհինգին, ամէն մէկ թիւը
երկու թերթ ութնամս :

ԳԻՆ ԱՏՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԲԱՐԻՁ	ՕՏԱՐ ԵՐԿԻՐ
ՏԱՐԵԿԱՆԸ 20 ֆ .	ՏԱՐԵԿԱՆԸ 26 ֆ .

Ինչ որ շարադրութեան կը վերաբերի առ Ս. Ոսկանեան տապաւնու է
(rue de Seine, 21) :

Ձեռագիրները եւ չ'են տրիր , եթէ չը տըպին , կ'այրւին :

Անանուն յօդած մը չը հրատարակիր . ֆրանսայի օրէնքի դէմ է :

Անվճար նամակը կամ ծրարը կը մերժուի :

ԳՈՐԾԱԿԱԼՔ

ՊՕԼԻՍ Յարցի Ա. Պէրպէռեանի Գրատունը
ԻԶՄԻՐ Յարցի Արիարեանի Գրատունը :
ՅԵԳԻՊՏՈՍ Յարցի Տ. Գառպարեան Նղրարք :